

A black and white portrait of Barend Siemons, an elderly man with a mustache and glasses, wearing a dark suit and a white shirt with a high collar. He is standing with his hands clasped in front of him, leaning against a dark wooden structure. The background is a plain, light-colored wall.

‘Werk maakt het
bestaan draaglijk’

Barend Siemons
(1853-1935)

Inge de Wilde

‘Werk maakt het
bestaan draaglijk’
Barend Sijmons
(1853-1935)

‘Werk maakt het
bestaan draaglijk’
Barend Sijmons
(1853-1935)

Inge de Wilde

Barkhuis
Groningen 2007

Colofon

Foto voorzijde: B. Sijmons (1911), Universiteitsmuseum Groningen

Foto achterzijde: B. Sijmons (1916), Centraal Bureau voor Genealogie,
fotocollectie Veenhuijzen, 's-Gravenhage

Omslag- en boekontwerp: Nynke Tiekstra, Noordwolde, Friesland

Dit boek kwam tot stand met financiële steun van het Muleriusfonds

ISBN 978 90 77922 29 3

Bestelinformatie:
Barkhuis Publishing
Zuurstukken 37
9761 KP Eelde
tel. 050 3080936
fax 050 3080934
info@barkhuis.nl
www.barkhuis.nl

© 2007 Inge de Wilde

Inhoudsopgave

<i>Woord vooraf</i>	7
<i>Leven en werk van Barend Sijmons</i>	9
Jeugd in joods Rotterdam	9
De beroemde germanistenopleiding in Leipzig	11
‘Een eigenaardig universitair wezen’	14
Sijmons’ strijd voor erkenning van de moderne talenstudie	15
Gemeentesecretaris mr Jacques Oppenheim	15
Studium Generale en MO-studenten	16
Geen kandidaats- en doctoraalexamens	18
‘Het Fransch en Engelsch bibberen van koude’	18
Huwelijk met Nancy Modderman	19
Hoogleraren Frans en Engels	22
Lectoren	23
<i>Germanische Heldensage, Kudrun en Edda</i>	24
Overspannenheidsklachten	26
Medewerker aan tijdschriften	27
Veertien gepromoveerden	28
Germanistisch-romanistisch instituut	29
Academisch milieu	30
Sijmons als bestuurder	30
Spellingdebat	31
Groningse gemeentepolitiek	32
Vriendenkring	33
Hendrik Drucker en Jacques Oppenheim	33
Geen benoeming in Leiden of Den Haag	35
Vriendschap met Gerard Heymans	36
De vrouw en de studie	37
Haagse functies	38
Ministerie van Onderwijs	39
Eerste wereldoorlog	40
Correspondentie tussen Gustav Roethe en Edward Schröder	40
Voorzitter Onderwijsraad en Academisch Statuut 1921	42

Ambtsjubilea en nationale bekendheid	43
Laatste jaren	45
Overlijden	48
<i>Noten</i>	51
<i>Publikaties van Barend Sijmons</i>	57
<i>Geraadpleegde literatuur en archieven</i>	61
Literatuur	61
Archieven	63
<i>Illustratieverantwoording</i>	65
<i>Personenregister</i>	67

Woord vooraf

De Groningse universiteit, gesticht in 1614, heeft vele befaamde hoogleraren gekend. De namen van een aantal van hen liggen nog vers in het geheugen. Onder hen bijvoorbeeld die van Ubbo Emmius, de eerste rector magnificus, of de naam van Frits Zernike, de enige Nobelprijswinnaar die aan de Groningse universiteit verbonden was. Velen zijn echter ten onrechte in de vergetelheid geraakt. Het College van Bestuur acht het een goede zaak hen weer onder de aandacht te brengen. Barend Sijmons (1853-1935) behoort zeker tot diegenen die aan de bloei van de universiteit een belangrijke bijdrage hebben geleverd. Vandaar deze biografie, die helaas beknopt moet blijven, omdat veel informatie over Sijmons verloren is gegaan en persoonlijke archieven niet meer voorhanden zijn.

Bij het schrijven van deze monografie heb ik veel steun ondervonden van dr. A.C. Klugkist, bibliothecaris van de Rijksuniversiteit Groningen. Dankzij hem kreeg ik moeiteloos de beschikking over copieën van brieven van Sijmons die zich in buitenlandse bibliotheken bevinden. Dr. Gerrit Voerman, hoofd van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, hielp mij de weg vinden in de geschiedenis van de Groningse gemeentepolitiek. Mevrouw dr. Els Elffers heeft het manuscript met grote zorg gelezen en adviezen gegeven over de geschiedenis van de taalwetenschap in ons land. Het Muleriusfonds maakte de uitgave financieel mogelijk, terwijl prof.dr E. Bleumink, bestuurslid van de het fonds en voorzitter van de Museumcommissie van de Groningse universiteit, mij zeer heeft gestimuleerd dit boekje te voltooien.

Het zal niet bij deze ene biografie blijven. Andere auteurs bereiden publikaties voor over Groningse geleerden, die eveneens onder auspiciën van de Museumcommissie en met steun van het Muleriusfonds zullen verschijnen.

Inge de Wilde
Groningen maart 2007

Leven en werk van Barend Sijmons

Begin september 1878 arriveerde Barend Sijmons op het Groninger station en begaf zich naar de Oude Boteringestraat waar hij kamers had gehuurd. Hij was een jonge man, 24 jaar oud, met een intelligent en ernstig gezicht. Het afgelopen half jaar was hij leraar Duits geweest op de HBS in Sneek, maar zijn ambitie reikte verder en zonder aarzelen had hij dan ook de uitnodiging aangenomen om aan de Groningse universiteit privaat-docent Duits en Engels te worden. Dit klinkt weinig spectaculair, maar hij was de eerste docent voor deze vakken aan een Nederlandse universiteit. Tot dan toe waren de moderne talen geen onderwerp van academische studie en Sijmons' komst luidde daarom een nieuwe ontwikkeling in het hoger onderwijs in. Gedurende meer dan veertig jaar bleef hij aan de Groningse universiteit verbonden. Hij werd er een van de toonaangevende hoogleraren en vooral in de tweede helft van zijn carrière werd zijn inbreng in het nationale onderwijsbeleid steeds groter.

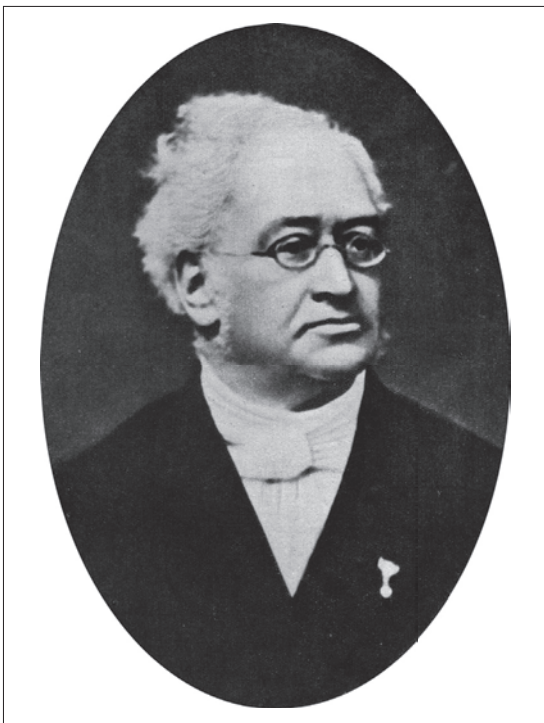
Jeugd in joods Rotterdam

Barend Sijmons werd op 18 november 1853 in Rotterdam geboren als oudste van vier kinderen.¹ Barend's ouders, Alexander Sijmons (1815-1892) en Sophia Berlijn (1820?-1866), stamden uit joodse families, die meestal in de handel hun geld verdienden en al enkele generaties in Rotterdam woonden. Barend werd vernoemd naar zijn grootvader, een commissionair in effecten, die hij goed heeft gekend. Barend's vader was de eerste in de familie die een andere weg had ingeslagen en arts was geworden. Hij was geen universitair gevormd arts – misschien vanwege de hoge kosten van een dergelijke studie of omdat in Rotterdam nu eenmaal geen universiteit was – maar een arts van de zogenaamde tweede geneeskundige stand, wat inhield dat hij aan de geneeskundige school in Rotterdam zijn opleiding had genoten. Alexander Sijmons had dan ook geen artsexamen afgelegd, maar in 1835 zijn studie afgesloten met een examen voor de Provinciale Commissie voor Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, waarna hij zich 'vroedmeester en stedelijk heelmeeester' mocht noemen. Een jaar later vestigde hij zich, nog maar 21 jaar oud, in Rotterdam en legde zich verder toe op de bestudering van oorziekten. Hij ging naar Parijs om zich te specialiseren en werd een van de pioniers in Nederland op het gebied van de behandeling van oorziekten en doofstomheid. Vrij laat, op zijn 37ste, huwde Alexander Sijmons in 1852 met Sophia Berlijn en nog in datzelfde jaar

*Huwelijks-
aankondiging van
de ouders van
Barend Sijmons*

Ondertrouwd:	A. SIJMONS,
	en
	S. BERLIJN.
Rotterdam, 4 Junij 1852.	
Algemeene en Benige Keunigsgebing:	(3678)

*Alexander
Sijmons (1815-
1892), vader van
Barend Sijmons.
In 1853 richtte hij
de Inrichting tot
Doofstommen-
onderwijs op in
Rotterdam*

verscheen van zijn hand een ‘historisch-kritische proeve’ over het doofstommenonderwijs, waarin hij vooral aandacht vroeg voor de vele moeilijkheden die doofstommen te overwinnen hebben. Hij constateerde dat zij vaak ‘een zekere losheid’ in hun optreden misten, een treurige indruk maakten en teruggetrokken leefden. Sijmons liet het niet bij deze constatering, maar stichtte een jaar na zijn huwelijk in Rotterdam de ‘Inrichting tot Doofstommenonderwijs’, waar hij een Duitse lesmethode introduceerde, die geen gebruik maakte van gebarentaal, maar die gebaseerd was op liplezen. Deze doofstommenschool begon met veertien leerlingen, een aantal dat 25 jaar later was opgelopen tot 307. Alexander Sijmons werd bij die gelegenheid – enkele maanden voordat zijn zoon privaatdocent in Groningen werd – allerwegen geprezen en onderscheiden

als Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Het was voor Alexander Sijmons tevens het moment zijn werkzaamheden als arts langzamerhand te beëindigen, maar tot zijn dood in 1892 bleef hij wel secretaris van de doofstommeninrichting.²

Barend’s ouders waren sterk betrokken bij de liberaal-joodse gemeente in Rotterdam en de joodse instellingen in de stad. Alexander Sijmons was lid van het armbestuur, de commissie tot spijsverzorging, het schoolbestuur en het Leenfonds van de Maatschappij tot Nut der Israëlieten. Ook was hij lang verantwoordelijk voor de verzorging van zieken in het ‘Gesticht voor Israëlietische Oude Lieden en Zieken’, waar zijn vrouw Sophia regentes van was.³ Van orthodoxie was dokter Sijmons zeer afkerig en hij protesteerde in 1849 dan ook tegen de benoeming van een ‘hyper-orthodoxe’ opperrabbin. Aan de waarnemend rabbijn vroeg hij bovendien om bij jom kippoer hygiënische maatregelen te nemen vanwege de heersende cholera-epidemie. Het kwam er op neer dat hij de dienst, die de hele dag zou duren, zo nu en dan wilde laten onderbreken, zodat de bezoekers de synagoge konden verlaten en er frisse lucht in de sjoel zou komen. De waarnemend rabbijn vreesde echter dat de sfeer op jom kippoer er onder zou lijden en gaf geen toestemming.

In dit liberale milieu groeide Barend Sijmons op, een jeugd doordrenkt van de joodse cultuur – hij zal zeker Hebreeuws geleerd hebben –, en met ouders die maatschappelijk actief waren, terwijl zijn vader bovendien een pioniersrol vervulde en gespecialiseerd was in het leren spreken van doofstommen, een terrein dat raakte aan wat later Barend's belangstelling zou wekken: taal en taalkunde. Net als zijn vader deed hij een onconventionele studiekeuze en vervulde hij tot op hoge leeftijd bestuursfuncties. Of Barend's ouders werkelijk gelovig waren of voornamelijk om sociale redenen zich bij de joodse gemeenschap betrokken hadden gevoeld, is niet meer te achterhalen. Barend zelf was in ieder geval niet gelovig.

(8979) Bevallen van eenen **ZOON, SOPHIA BERLIJN,**
geliefde Echtgenoot van
Rotterdam, 18 November 1853. A. SYMONS.

Aankondiging van de geboorte van Barend Sijmons op 18 november 1853 te Rotterdam

De beroemde germanistenopleiding in Leipzig

Het lag voor de hand dat Barend na de lagere school zijn verdere schoolopleiding in Rotterdam zou krijgen, maar op 24 maart 1866 overleed zijn moeder, 46 jaar oud, 'na een langdurig lijden' zoals in haar overlijdensadvertentie stond. Barend was nog maar dertien jaar, maar hij besloot dat het 'wünschenswert' was zijn ouderlijk huis te verlaten en naar Duitsland te gaan.⁴ Met Pasen 1867 ging hij in Hannover naar het lyceum. Speelde misschien een rol dat zijn vader in augustus 1867 weer ging trouwen en dat Barend daar moeite mee had?. Waarom hij nu speciaal voor Hannover koos, is onduidelijk, maar dat hij naar Duitsland ging is niet zo vreemd, want zijn familie van zowel moeders- als vaderskant had banden met Duitsland. Sophia Berlijn had Duitse voorouders, een oom van Barend woonde in Frankfurt en het tweede huwelijk van Alexander Sijmons met Jeannette Emanuel (?-1893) werd in Stuttgart voltrokken. Het lyceum in Hannover, waar Barend zich inschreef, was een school voor de elite. Hij deed er – als enige Nederlandse jongen – in 1873 eindexamen met jongelieden die later professor en burgemeester werden, of hoge ambtelijke functies kregen.⁵

Van de militaire dienst in Nederland werd Barend vrijgesteld wegens 'gebreken'.⁶ Vrij ernstig zullen die niet zijn geweest. Misschien heeft hij er zelfs op aangestuurd vrijstelling te krijgen, want zijn hart lag nu eenmaal meer bij de studie dan bij het militair bedrijf.

Barend bleef in Duitsland. Hij reisde naar Leipzig, waar hij op kamers ging wonen in de Sternwartenstrasse 39 en voorzien van een 'bewijs van goed gedrag' schreef hij zich op 5 mei 1873 in

Gehuwd: (13716)
ALEXANDER SIJMONS,
Weduwn. van **SOPHIA BERLIJN,**
en
JEANNETTE EMANUEL.
Stuttgart, 14 Augustus 1867.
Enige kennisgeving.

Huwelijksaankondiging van het tweede huwelijk van Alexander Sijmons op 14 augustus 1867 te Stuttgart

Lijst van de 21
abituriënten van
het jaar 1873
van het lyceum in
Hannover.
Onder hen
Barend Sijmons
(nummer 5)

1. Landrat Paul Berthold, Blumenthal b./Bremen,
2. Superintendent Arnold Jacobshagen, Jeinsen,
3. Geheimer-und Oberkonsistentialrat Dr. Wilhelm Meister, hier, Langelaub
43 I,
4. Stadtsyndikus Eyl hier, *Blumenstrasse 5*
5. Professor Barend Symons, Groningen, Holland,
6. Professor Fritz Kiel, hier, Wiesenstrasse 13 II,
7. Unterstaatssekretär z.D. Adrian Twele, Excellenz, Goslar a./H.
8. Bürgermeister Dietrich Becker, Esens, Ostfriesland,
9. Justizrat Friedrich Rudolph, hier, Schiffgraben 61,
10. Pastor Albrecht Flügge, Bledeln, Inspektion Sarstedt.
11. Professor Dr. Georg Mosengel, Fichtestrasse 12, hier,
12. Geheimer Justizrat Theodor Niemeyer, Hildesheim,
13. Pastor Konrad Hinrichs, Geismar b./Göttingen,
14. Dr. jur. Baron v. Königswarter hier, Prinzenstrasse 20,
15. Provinzialschulrat a.D. Gustav Voigt, Blankenburg a./H.
16. Landgerichtsdirektor Hermann Mensching, Altona,
17. Sanitätsrat Dr. Arnold Preuss, hier, Karmarschstrasse 17 I,
18. Landgerichtsrat Georg Meyer, Osnabrück, Bramscherstrasse,
19. Sanitätsrat Dr. Wilhelm Buchholtz, Helmstedt,
20. Professor Wilhelm Hoyer, hier, Ifflandstrasse 33,
21. Sanitätsrat Dr. Theodor Halle, Wunstorf.

als student aan de vooraanstaande Leipziger universiteit.⁷ De Leidse theoloog prof.dr. C.P. Tiele (1830-1902) had hem daar een introductie bezorgd bij de oriëntalist en indoloog Hermann Brockhaus (1806-1877).

Barend's ouders kenden Tiele waarschijnlijk uit de tijd dat deze Remonstrants predikant in Rotterdam was geweest en Tiele's familie had op haar beurt ongetwijfeld contact gehad met het gezin Brockhaus. Tiele's vader was boekdrukker en boekhandelaar in Leiden geweest, terwijl de vader van Hermann Brockhaus in 1805 in Amsterdam een soortgelijk bedrijf was begonnen. Hermann zelf was in 1806 in Amsterdam geboren, maar ontving vanaf 1811 zijn opvoeding in Duitsland. Daar groeide het bedrijf van zijn vader uit tot de uitgeverij van de beroemde Brockhaus encyclopedie.⁸

Enkele maanden na het begin van zijn studie was Sijmons korte tijd terug in Rotterdam en hij bracht meteen een beleefdheidsbezoek aan Tiele en zijn vrouw. Zeer dankbaar was hij dat Tiele hem nogmaals wilde aanbevelen, dit keer bij de romaans-filoloog prof. Adolf Ebert (1820-1890), 'daar juist voor mij als vreemdeling', aldus Sijmons, 'introducties bij duitsche hoogleeraren met het oog op mijn toekomstige carrière een dubbele waarde hebben'.⁹ Frappant is dat de negentienjarige student al zo bezig was met zijn 'toekomstige carrière' en dat hij zich bovendien niet 'Nederlander', maar 'vreemdeling' noemde. Hij lijkt in bedekte bewoordingen te refereren aan zijn joodse achtergrond en aan het feit dat het voor joden moeilijk was vaste voet in de Duitse academische wereld te krijgen. Een privaatdocentschap was soms nog voor hen weggelegd, maar het was tijdens het Keizerrijk bijna uitgesloten dat zij tot hoogleeraar werden benoemd.¹⁰ Een introductie van een predikant kon in ieder geval geen kwaad. Sijmons begon in Leipzig met de studie filologie in het algemeen, gaandeweg oriënteerde hij zich meer op de germanistiek en de romanistiek. Hij maakte deel uit van een kring van jonge germanisten, die later de zogenaamde Leipziger School zouden vormen, ook wel de 'Junggrammatiker' genoemd. Met dankbaarheid en respect dacht hij later terug aan zijn leermeesters H. Rudolf Hildebrand (1824-1894) en Friedrich Zarncke (1825 -1891), de bewerker van het Nibelungen-lied, die ook zijn promotor werd. In juli 1876 verdedigde Barend Sijmons zijn proefschrift over een onderdeel van het Nibelungen-lied: *Untersuchungen über die sogenannte Völsunga-Saga*.¹¹ Aan Tiele deed hij nauwgezet verslag van de promotie en hij beloofde hem een overdruk te zenden van zijn dissertatie, zodra die in *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* verschenen zou zijn.

Sijmons wilde het liefst in Duitsland blijven en hoopte op een loopbaan aan een Duitse universiteit, hoe moeilijk dat voor hem als jood ook zou zijn. Eerste vereiste voor een universitaire functie was in ieder geval dat hij een tweede proefschrift, een *Habilitation*, zou schrijven. Omdat hij niet over veel geld beschikte, moest hij op een andere manier in zijn levensonderhoud voorzien en een eenvoudige betrekking aan een universiteitsbibliotheek, die tijd voor studie overliet, lag het meest voor de hand. De pogingen die hij daartoe onder-

nam liepen echter op niets uit. Een aanstelling in Jena, waar hij bij Eduard Sievers hoopte te ‘habiliteren’ kreeg hij niet, net zo min als een betrekking aan de universiteitsbibliotheek van Freiburg, die volgens zijn oud-studiegenoot Hermann Paul (1846–1921), zelf inmiddels hoogleraar in Freiburg, in het najaar 1877 wellicht beschikbaar zou komen. In juli 1877 schreef Sijmons aan Paul dat er sprake van was geweest dat hij aan een Nederlandse universiteit bezoldigd privatdocent in de Oud-Germaanse talen zou worden, maar dat plan leek weer van de baan. In augustus 1877 keerde Sijmons onverrichterzake terug naar zijn ouderlijk huis in Rotterdam, waar hij zich wijdde aan het schrijven van enkele artikelen. Een loopbaan in Duitsland leek niet haalbaar en hij vestigde zijn hoop nu toch maar op een universitaire aanstelling in Nederland.¹²

‘Een eigenaardig universitair wezen’

*Barend Sijmons
als jong hoogleraar*

Rustig studeren en afwachten was voor hem niet mogelijk, hij moest geld verdienen en hij accepteerde daarom een leraarsbaan aan de HBS in Sneek. Het was geen functie die strookte met zijn wetenschappelijke ambities en toen in april 1878 bericht kwam dat, in tegenstelling tot eerdere berichten een privatdocentschap in de Hoogduitse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen voor hem toch in het verschiet lag, aarzelde hij geen moment. Het was een bijzondere taak die hij op zich nam, want hij was de eerste universitaire docent in Nederland in een moderne taal. Vóór 1876 was het aan de Nederlandse universiteiten wel mogelijk Nederlands en klassieke talen te studeren, maar de moderne talen waren geen academische discipline. De beheersing van Frans, Duits en Engels werd tot die tijd beschouwd als een vaardigheid, die een academicus zichzelf eigen moest zien te maken. Wel had het Organiek Besluit van 1815 de mogelijkheid geboden docenten te benoemen ‘om het on-

derwijs in de moderne talen, en in de teeken-, rij- en schermkunst op de tegenwoordige voet staande te houden’ maar uit het feit dat de moderne talenstudie op één lijn werd gesteld met de kunsten, bleek al dat zij geen wetenschappelijke status had. De Hoger Onderwijswet van 1876 bracht daarin verandering. Deze bepaalde dat aan ten minste één universiteit onderwijs gegeven moest worden in de Franse, Engelse en Hoogduitse taal- en letterkunde. Curatoren en het Groningse gemeentebestuur aarzelden geen moment, want de Groningse universiteit maakte in die jaren een moeilijke periode door. Het aantal studenten liep dramatisch terug tot 142 in 1870 en de toekomst van de universiteit zag er somber uit. Slagvaardig namen Burgemeester en Wethouders daarom het initiatief jaarlijks f6000,- beschikbaar te stellen voor het aantrekken van privatdocenten in de moderne talen; het zou een nieuwe impuls kunnen betekenen voor het Groningse hoger onderwijs. De eerste keuze viel als vanzelfsprekend op de zeer gekwali-

ficeerde Barend Sijmons, die opdracht kreeg colleges in de Hoogduitse taal- en letterkunde te geven. Aangezien het echter lastig was een privatdocent voor Engels te vinden, verzochten Curatoren en het gemeentebestuur Sijmons Engelse taal- en letterkunde er voorlopig bij te doen.¹³ Dat Sijmons een salaris voor zijn functie kreeg, was een novum, want privatdocenten in andere vakken werden door de minister doorgaans alleen 'toegelaten' om onderwijs te geven op de universiteit, maar zij behoorden officieel niet tot het docentenkorps. Zij kregen dan ook geen honorarium, dit in tegenstelling tot Sijmons, die door de gemeente werd betaald, reden waarom hij zichzelf 'een eigenaardig universitair wezen' noemde: toegelaten door de Minister, met open armen ontvangen door de universiteit en betaald door de gemeente.¹⁴

Sijmons' strijd voor erkenning van de moderne talenstudie

Officieel aanvaardde Sijmons zijn privatdocentschap op 27 september 1878, enkele weken na zijn komst in Groningen, met een openbare les, getiteld: *Over de wetenschappelijke beoefening der moderne talen*. De imponerende rede van de 24-jarige Sijmons was een soort beginselprogramma, waar hij gedurende zijn lange loopbaan aan de Groningse universiteit aan vast bleef houden en bij verschillende gelegenheden op terug kwam. Zelfverzekerd benadrukte hij dat de moderne talenstudie zich niet moest beperken tot taalverwerving, maar dat de filologie de kern van de studie moest zijn. Dat betekende in Sijmons' visie bestudering van de historische grammatica, onderzoek naar de herkomst van middeleeuwse teksten en vergelijkende bestudering van Frans, Duits en Engels.

'De historisch-vergelijkende methode is dan ook de eenige, die op de beoefening der moderne talen den stempel der wetenschappelijkheid kan drukken, dus ook de eenige, die bij het academisch onderwijs gevolgd mag worden', zei hij.¹⁵

Zijn vorming in Leipzig had hem de best mogelijke voorbereiding voor deze taakopvatting geboden, want juist daar was immers in de tweede helft van de negentiende eeuw de moderne filologie tot bloei gekomen.

Gemeentesecretaris mr Jacques Oppenheim

Sijmons pree in zijn rede vanzelfsprekend het Groningse gemeentebestuur voor zijn 'onbekrompenheid' en de 'liberale wijze' waarop het begrip had getoond voor de 'waarde en de onmisbaarheid der moderne talen, ook als vak van academisch onderwijs'. Naast Burgemeester en Wethouders was vooral de gemeentesecretaris, mr. Jacques Oppenheim (1849-1924), de drijvende kracht achter het initiatief geweest. Sijmons schreef later dat Oppenheim de

Jacques Oppenheim (1849-1924) op jonge leeftijd. Hij was gemeentesecretaris van Groningen en later hoogleraar en behoorde tot Sijmons' beste vrienden

man was die 'ongetwijfeld in de voorbereiding der zaak een belangrijk aandeel heeft gehad en haar (...) in den pakkenden vorm, waarvan hij het geheim bezat, voor den gemeenteraad aannemelijk wist te maken'.¹⁶

De begaafde Oppenheim, alumnus van de Groningse universiteit, vervulde vanaf 1873 het ambt van gemeentesecretaris. Zijn goede naam was hem bij zijn sollicitatie al vooruit gesnel. Toen hij op sollicitatiebezoek kwam, had burgemeester B. van Royen hem ontvangen met de woorden: 'Zoo, wou jij secretaris worden? Dan condoleer ik de overige sollicitanten'. Enkele dagen na Sijmons' Openbare Les bracht Oppenheim een bezoek aan hem. Dit namiddaguur legde de grondslag voor een vriendschap die met de jaren groeide. 'Die vriendschap heeft tot het beste behoord wat mij het leven heeft geschonken', schreef Sijmons bij Oppenheim's overlijden.¹⁷

Studium Generale en MO-studenten

De kersverse privatdocent begon met college te geven over Macbeth op woensdagmiddag van drie tot vier uur en over Faust op zaterdagmiddag van twee tot vier. Zijn colleges werden meteen zeer druk bezocht. Onder de belangstellenden werd Sijmons ook geconfronteerd met 'het vroolijke schouwspel eener schare van jonge dames, die zich aan den dienst der Muzen hebben gewijd'.¹⁸ Nog niet eerder had een universitair docent zoveel vrouwelijke toehoorders gekend. Ook voor Sijmons zelf was het een uitzonderlijke situatie. Aletta Jacobs had in 1871 haar entree op de Groningse universiteit gemaakt en daarmee het hoger onderwijs in Nederland voor vrouwen geopend. In Duitsland was daar nog geen sprake van en op de universiteit van Leipzig had Sijmons alleen mannelijke studenten meegemaakt. Voor een aantal aanwezigen, onder wie ook de schare van jonge (en oudere) dames, fungeerden zijn voordrachten als een soort Studium Generale. Een belangrijk deel van Sijmons' publiek bestond echter uit een ander type student. In 1863 was de Wet op het Middelbaar Onderwijs aangenomen, waarin Thorbecke, op dat moment minister van Binnenlandse Zaken (en daarmee tevens van Onderwijs), een nieuwe vorm van secundair onderwijs had geïntroduceerd: de Hogere Burgerschool. Deze HBS leidde in tegenstelling tot het gymnasium niet op voor de universiteit, maar voor maatschappelijke functies in handel en bedrijf. Grondige kennis van Frans, Duits en Engels werd voor dergelijke functies onontbeerlijk geacht en deze vakken maakten daarom deel uit van het HBS-curriculum. Voor de eerste HBS'en die vanaf 1864 werden gesticht was het niet eenvoudig voor de moderne talen goede docenten te vinden. Des te vreemder was het dat de Middelbaar Onderwijswet van 1863 verzuimd had opleidingsfaciliteiten voor leraren te creëren. Wel waren bij Wet Middelbare Onderwijs-akten (MO-akten) ingesteld,

een soort lerarendiploma's.¹⁹ De kennis voor deze aktes moest de kandidaat in de eerste jaren na de in werkingtreding van de wet maar op eigen kracht zien te vergaren, door zelfstudie of door privé-lessen. Ook Sijmons behaalde een MO-akte voordat hij op de HBS in Sneek les mocht geven, wat voor hem geen al te grote opgave zal zijn geweest.

Toen hij nu in 1878 als privaat-docent met zijn colleges begon, bevonden zich onder zijn gehoor naast de Studium Generale-belangstellenden ook studenten, die zich op een MO-akte voorbereidden en die de literatuurcolleges als welkome aanvulling zagen op hun zelfstudie. En ook onder deze categorie studenten waren veel vrouwen. Het aantal studentes moderne talen nam in de loop der jaren steeds verder toe en vanaf 1908 telde de Letterenfaculteit zelfs meer vrouwelijke dan mannelijke studenten.

Barend Sijmons omringd door studenten en studentes in het trappenhuis van het Groningse Academiegebouw in 1919

Geen kandidaats- en doctoraalexamens

De Hoger Onderwijswet van 1876 had wel een beperkte onderwijsvoorziening in de moderne talen getroffen door te bepalen dat daarin aan ten minste één universiteit colleges verzorgd moesten worden, maar de Wet had verzuimd academische graden voor deze vakken in te stellen. Er waren dus geen studenten onder Sijmons' gehoor, die zich op een kandidaats- en doctoraalexamen Duits en Engels voorbereidden, om de eenvoudige reden dat universitaire examens in de moderne talen ontbraken. Tegen deze omissie in de Wet heeft Sijmons zich altijd heftig verzet. Al bij de aanvaarding van zijn privaatschap zei hij dat de wetgever er kennelijk niet van doordrongen was geweest 'dat de studie der moderne talen aan onze hoogeschole iets meer behoort te zijn dan een *article de luxe*'. Gedurende zijn loopbaan bleef hij bij zijn standpunt dat de MO-akten aan toekomstige HBS- en gymnasiumleraren te weinig brede wetenschappelijke vorming boden en dat voor hen een deugdelijke academische opleiding onontbeerlijk was. De moderne talen behoorden daarom een gelijke status te krijgen als de klassieke talen, het Nederlands en andere academische studierichtingen. Nederland zou in dit opzicht een voorbeeld aan Duitsland kunnen nemen. Daar werden vanaf 1867 de moderne talen in het middelbaar onderwijs gedoceerd en tegelijk aan de universiteiten als examenvak erkend.²⁰ Pas ruim veertig jaar na zijn komst op de universiteit kreeg Sijmons zijn zin. Aan het eind van zijn academische loopbaan, in 1921, werden de moderne talen volwaardige universitaire opleidingen.

*Barend Sijmons
daalt de trappen af
van het Groningse
Academiegebouw
in de Broerstraat
(1916)*

'Het Fransch en Engelsch bibberen van koude'

Gedurende drie jaar bleef Sijmons privaatschap en al in het voorjaar van 1881 volgde zijn benoeming in Groningen tot hoogleraar. Primair behoorde de Hoogduitse taal- en letterkunde tot zijn leeropdracht, een vak waarin hij dus geen kandidaats- en doctoraalstudenten had. Wel had de Hoger Onderwijswet van 1876 bepaald dat voor de studie Nederlands ook de Oudgermaanse talen (Gotisch voor het kandidaats en Angelsaksisch of Middelhoogduits voor het doctoraal) tot de examenvakken behoorden, plus de vergelijkende Indogermaanse taalwetenschap en Sanskriet.²¹ Al deze vakken maakten eveneens deel uit van Sijmons' leeropdracht en een aantal van zijn colleges werd daarom door studenten Nederlands gevolgd. Niet alleen voor Duits was Sijmons de eerste hoogleraar in Groningen, hij was ook de eerste die Sanskriet onderwees, een vak dat weliswaar al in 1882 werd overgenomen door de neerlandicus prof.dr. W.L. van Helten (1849-1917). Desondanks hield Sijmons een breed scala aan

vakken over en het is dus begrijpelijk dat hij zelf sprak over een leerstoel 'à double emploi'. Hij twijfelde er niet aan dat wie over een tien- of twintigtal jaren van zijn leerstoelomschrijving kennis zou nemen, 'den man van lichtvaardigheid [zou] verdenken, die zulk een ambt dorst op zich te nemen'.²²

In de oratie waarmee hij op 28 maart 1881 het hoogleraarsambt officieel aanvaardde, riep hij de Groningse gemeentebestuurders op zich ook in te zetten voor de tot standkoming van leerstoelen Frans en Engels. 'Het Duitsch is onder dak' hield hij hun voor, 'maar het Fransch en het Engelsch staan nog berooid op straat en bibberen van koude. Verschaft hun althans een voorloopig onderkomen, totdat voor het asschepoestertje van het hooger onderwijs de ure der volledige verlossing uit haar onwaardigen toestand zal zijn aangebroken'.

Zijn rede was verder voor een belangrijk deel gewijd aan 'Jacob Grimm, de schepper der historische spraakkunst' en de grondvester van de wetenschap van de Germaanse filologie. Jacob Grimm (1785-1863) was met zijn broer Wilhelm Grimm (1786-1859) bij het grote publiek vooral bekend vanwege zijn verzameling Duitse sprookjes, die zo goed pasten in de romantische traditie van die tijd. Maar Jacob Grimm behoorde ook tot de geleerden uit het begin van de negentiende eeuw die middeleeuwse teksten zoals het Nibelungen-lied uit het stof haalden. De Indische filologie en de bestudering van het Sanskriet kregen aandacht en de jonge Indogermaanse taalwetenschap legde de gezamenlijke wortels bloot van Sanskriet, Grieks, Latijn en de Germaanse talen. Jacob Grimm zelf richtte zich primair op de bestudering van de Germaanse talen en zette in *Deutsche Grammatik* (vier delen 1819-1857) de historische ontwikkeling daarvan uiteen. Sijmons noemde dit boek 'de grondwet, de Magna Charta der Germaansche taalwetenschap'. Hijzelf legde zich vooral toe op de bestudering van de historie van elke taal afzonderlijk en op de studie van de vergelijkende taalwetenschap. Zodoende trachtten hij en andere geleerden een soort 'verloren moedertaal' te reconstrueren en na te gaan hoe uit deze oertaal de verschillende moderne talen zich hadden ontwikkeld.

Huwelijk met Nancy Modderman

Aan het slot van zijn inaugurele rede bedankte Barend Sijmons zijn vader voor 'de opofferingen, die Gij U in mijn belang getroost hebt' en hij richtte zich tot 'de hooggeschatte man, dien ik spoedig eveneens met den dierbaren vadersnaam zal mogen begroeten'. Voor de aanwezigen werd de volgende dag duidelijk wie Sijmons hiermee op het oog had – voor zover ze al niet op de hoogte waren –, want op de dag van zijn oratie werd de aankondiging verzonden van zijn voorgenomen huwelijk met Johanna Catharina ('Nancy') Modderman (1850-1925) dat enkele weken later op 20 april 1881 werd voltrokken. Nancy was een van de tien kinderen van de rijksadvocaat Sebastiaan M.S. Modderman (1820-1900) die als lid van Provinciale Staten, wet-

*Het echtpaar
Barend Sijmons
(1853-1935) en
Nancy Sijmons-
Modderman
(1850-1925)*

houder, waarnemend burgemeester en vanaf 1893 tot zijn dood in 1900 als burgemeester van Groningen, gedurende tientallen jaren een van de machtigste mannen van de stad was. Nancy's moeder stamde uit het patriciërs geslacht Van Hall. Haar vader was de Groningse hoogleraar plantkunde en landhuishoudkunde H.C. van Hall, die Sijmons nooit gekend heeft, omdat hij al in 1874 overleed.²³ De joodse Sijmons huwde dus een dochter uit de protestantse elite en het is tekenend voor het vooruitstrevende Groningen dat dit niet als problematisch werd ervaren. Drie van de getuigen kwamen uit de familie van de bruid, een broer en twee zwagers. Als enig niet-familielid tekende de hoogleraar arts en ijzereidkunde P.C. Plugge (1946-1897), die misschien door Sijmons was 'ingebracht'.²⁴ Sijmons' huwelijk versterkte zijn banden met Groningen, al bleef hij 'zich altijd Hollander voelen onder een bevolking, waarvan hij het eigene slechts met lichte spot kon waardeeren'.²⁵ Het jonggetrouwde paar ging wonen in de Nieuwe Ebbingestraat en vestigde zich in de jaren daarna in de Heerestraat en op de Ossenmarkt (er werd er in die tijd verhuisd dat het een lieve lust was) om uiteindelijk te gaan wonen in de H.W. Mesdagstraat 32, in een echte professorenbuurt.

Over Nancy Modderman is weinig bekend. We weten niet hoe ze haar dagen doorbracht en wat haar liefhebberijen waren. Het echtpaar bleef kinderloos, onduidelijk is of dat een probleem voor hen betekende en of het huwelijk gelukkig was. We mogen aannemen dat Nancy haar plichten als hoogleraarvrouw vervulde en gasten ontving. Van Frederike van Uildriks (1854-1919), dochter van een vroegere Groningse gemeentesecretaris, is in ieder geval zeker dat ze huize Sijmons frequenteerde.²⁶ Ze hield een dagboek bij waarin ze noteerde dat ze op 29 september 1881 een 'boterham gegeten' had bij het echtpaar Sijmons en ze ging in die tijd met een vriend van Sijmons, een zekere ir. Bilheimer, naar een bal met souper. Ook Sijmons' boezemvriend Jacques Oppenheim leerde ze kennen en ze vatte een hevige verliefdheid voor hem op, die onbeantwoord bleef, want Oppenheim gaf de voorkeur aan een joods meisje boven de remonstrantse Frederike. Frederike van Uildriks behoorde tot de generatie progressieve vrouwen uit de tweede helft van de negentiende eeuw die het feminisme omarmde. Zij bezat een Lagere Onderwijsakte en een LO-akte Frans en gaf vanaf 1878 les op de Gemeentelijke HBS voor Meisjes. Zij was in Groningen zeker niet de enige vooruitstrevende vrouw, want het liberale klimaat in Groningen werd gekenmerkt door een positieve houding tegenover vrouwenemancipatie. Nancy Sijmons heeft in de ontluikende feministische initiatieven in de stad geen inbreng van betekenis gehad. Wel was zij evenals negen andere hoogleraarvrouwen en drie professoren: A.P. Fokker, A.G. van Hamel en H.L. Drucker (de laatste twee met hun echtgenotes), in 1894 lid geworden van de net opgerichte Vereniging 'De Vrouwenbond'. Deze bond sloot voor een deel nog aan bij de vroeg-negentiende eeuwse Groningse traditie van liefdadigheid, want een van de hoofddoelstellingen was de verbetering van vrouwen uit de volksklasse. Initiatiefneemsters waren onderwijzeressen en vrouwen die door hun huwelijk of afkomst in nauw contact stonden met de Groningse notabelen. Ze werden actief als armenbezoekster en deden voorstellen ter verbetering van de slechte

toestanden onder naaisters in Groningen. Sijmons zelf werd geen lid van de Vrouwenbond, hoewel hij van kinds af aan vertrouwd was met soortgelijke initiatieven. Zijn moeder was immers regentes geweest van het ‘Gesticht voor Israëlitische Oude Lieden en Zieken’.

De Vrouwenbond-leden streefden ook naar verbetering van hun eigen ontwikkeling. Ze richtten een leesgezelschap op en een eigen bibliotheek en verzorgden cursussen over staats- en kiesrecht. Erg aangesproken voelde Nancy zich kennelijk tot dit alles niet, want na een jaar zei ze haar lidmaatschap van de Vrouwenbond weer op. Van de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht werd ze geen lid, terwijl haar man als (buitengewoon) lid de strijd voor het vrouwenkiesrecht steunde.

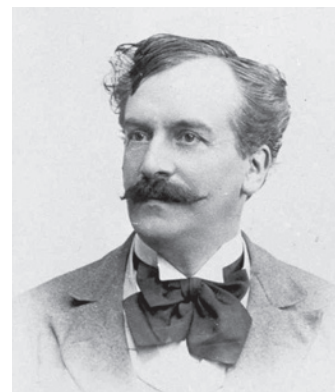
Op de collegebanken nam Nancy nooit plaats, dit in tegenstelling tot andere hoogleraarsvrouwen, ook uit de naaste kring van de Sijmonsens. De Groningse universiteit stond welwillend tegenover vrouwelijke studenten. Enkele vrouwen en dochters van professoren schreven zich gedurende een of twee jaar in als toehoorders, vaak om de colleges van hun eigen man of vader te volgen, soms ook voor de populaire colleges van Sijmons of de psycholoog en filosoof Gerard Heymans. De vrouw van de jurist prof. mr. B.D.H. Tellegen was al in 1878 present bij Sijmons' voordrachten over Faust, samen met haar dochter Ockje. Ook echtgenotes en dochters van Groningse notabelen bezochten de universiteit, onder wie twee vrouwen uit Nancy's familie. Haar jongere zuster Justine Modderman (1851-1934) liep college bij Sijmons, toen hij nog privatdocent was, en in 1882 was Jantina Modderman-Haitzema Viëtor (1846-1926) aanwezig bij colleges over geschiedenis en Duitse grammatica.²⁷

Hoogleraren Frans en Engels

In zijn oratie in 1881 had Sijmons met klem aangedrongen op de instelling van leerstoelen Frans en Engels, maar het had nog heel wat voeten in de aarde en er verliepen enkele jaren voordat de Groningse universiteit uit Den Haag toestemming kreeg om hoogleraren voor deze vakken te benoemen. Op de staatsbegroting 1883 werd f4000,- uitgetrokken voor een tweede hoogleraar, en wel voor Frans en Engels samen. Een Tweede Kamerlid dat opmerkte dat twee talen voor één persoon wat veel was, kreeg van de minister ten antwoord dat toch ook de hoogleraar Duits met andere vakken was belast. Noodgedwongen ging de universiteit op zoek naar een deskundige die op beide terreinen thuis was en geheel overeenkomstig de voorspelling van het Kamerlid werd die niet gevonden. Een amendement in de Kamer om aan de hoogleraar Duits f1000,- extra te geven, zodat hij er nog een tweede taal bij zou kunnen gaan doen, werd afgestemd en uiteindelijk werd op de begroting 1884 f4000,- gereserveerd voor alleen een hoogleraar Frans. Nog in hetzelfde jaar benoemde de Groningse universiteit dr. A.G. van Hamel (1842-1907) voor Franse taal- en letterkunde en Romaanse filologie in

het algemeen. Na opnieuw uitvoerige debatten en meningsverschillen in de Tweede Kamer kon de Groningse universiteit het jaar daarop een hoogleraar voor Engels aantrekken. Sijmons schreef meteen de anglicist Arthur Sampson Napier (1853-1916) in Göttingen met de vraag of hij belangstelling voor de functie had. Zo ja, dan kon hij direct aan de slag. Sijmons stelde de situatie niet mooier voor dan zij was en schreef dat Nederland nog niet zover was als Duitsland en dat hoogleraren in de moderne talen in Groningen alleen opleidden voor een MO-akte.²⁸ Napier bedankte voor het aanbod en niet zonder reden, want nog in hetzelfde jaar werd hij als hoogleraar in Oxford benoemd. Uiteindelijk werd in Groningen dr. J. Beckering Vinckers (1821-1891), leraar in Kampen en ontmaskeraar van het Oera Lindaboek, aangesteld. Zowel hij als Van Hamel pleitte in navolging van Sijmons voor een wetenschappelijke opleiding in de moderne talen. De titel van de oratie van Beckering Vinckers *Over de behoefte aan en 't nut van meer wetenschappelijke opleiding voor de beoefenaars der Engelsche taal- en letterkunde hier te lande* (1886) laat wat dit betreft aan duidelijkheid niets te wensen over en Van Hamel klaagde zelfs dat zijn leerstoel in de lucht hing, 'une chaire en l'air' was.

Net als Sijmons wijdden de nieuwe hoogleraren zich voor een aanzienlijk deel van hun tijd aan de opleiding van MO-studenten en dat viel hun niet mee. Voor een MO-studie was geen vooropleiding vereist. Iedereen met of zonder grote geestelijke bagage kon op de collegebanken plaats nemen. De hoogleraren moesten constateren dat veel studenten zich louter concentreerden op hun MO-examen en over onvoldoende voorkennis beschikten. Daardoor kregen zij niet de algemene ontwikkeling die wenselijk was voor toekomstige leraren en die inherent was aan een universitaire opleiding. Aanvankelijk had men in Groningen, aldus Sijmons, getracht 'het dilettantisme te breidelen' en 'het parate kennisideaal meedoogenloos te bestrijden' maar dat was niet goed gelukt.²⁹

A.G. van Hamel (1842-1907), eerste hoogleraar Franse taal- en letterkunde aan de Groningse universiteit

Lectoren

De aandacht van de drie hoogleraren richtte zich conform Sijmons' wens primair op de bestudering van de taalkunde en historische letterkunde. Vele jaren later werden naast hen drie lectoren benoemd die de moderne letterkunde en praktische taalbeheersing onder hun hoede namen. Ook hier liep het Duits voorop. In 1901 kwam H. Pol voor het Nieuw Hoogduits, in 1903 C.E.M. Pernot voor Nieuw Frans en in 1905 tot slot A.E.H. Swaen voor Nieuw-Engels. Er was veel verloop onder de lectoren, vooral bij Frans. Enkele Franse lectoren verlieten de universiteit zodra ze uitzicht hadden op een functie in hun vaderland. In 1907 gaf de universiteit daarom de voorkeur aan een Nederlandse als lector Frans en zij benoemde

*Marie Elise Loke
(1870-1916),
eerste vrouwelijke
universitaire docent
in Nederland.
In 1907 werd zij
benoemd als lector
Nieuw Frans aan
de Rijksuniversiteit
Groningen*

de in Toulouse gepromoveerde Marie Elise Loke (1870-1916). Het was voor het eerst dat een vrouw een functie bekleedde aan een Nederlandse universiteit. Sijmons merkte vriendelijk op dat de Groningse universiteit, die als eerste aan een Nederlandse vrouw (Aletta Jacobs) in 1879 de *summi honores* had verleend, het als een eer beschouwde, ‘haar ook den toegang te mogen banen tot den academischen katheders’.³⁰

Tot 1912 bleef de Groningse universiteit de enige die het opleidingspakket in Frans, Duits en Engels aanbood. Wel waren in de drie andere universiteiten in de loop der jaren enkele onderwijsvoorzieningen getroffen, waardoor studenten zich althans gedeeltelijk op de universiteit voor de aktes konden bekwamen. Aan het Duits werd daarbij, net als in Groningen, meestal voorrang

verleend, omdat ook voor neerlandici elders de Oudgermaanse talen verplichte studieonderdelen waren. De Universiteit van Amsterdam werd de tweede universiteit waar alle drie de moderne talen werden gedoceerd. Vóór 1905 waren daar privatdocenten voor Duits en Engels toegelaten, in 1912/1913 werden drie hoogleraren benoemd.

Germanische Heldensage, Kudrun en Edda

Gedurende Sijmons’ lange professoraat – ruim 43 jaar was hij hoogleraar aan de Groningse universiteit – heeft hij zeer veel van zichzelf geëist. Zijn takenpakket was dan ook niet gering. Hij gaf veel colleges in zeer uiteenlopende vakken, begeleidde promovendi die Nederlands hadden gestudeerd en bijvoorbeeld een proefschrift over Middeleeuwse Duitse sagen voorbereidden, schreef artikelen voor onderwijsbladen, trad toe tot een aantal besturen en vervolgde zijn onderzoek naar Middeleeuwse heldensagen. Voor zijn wetenschappelijk werk waren de jaren tot ongeveer 1900 de vruchtbaarste. Zijn leerling en promotus M. Schönfeld (1880-

1958) meende dat Sijmons rond die tijd het toppunt als geleerde had bereikt, wat vooral te danken was aan zijn onderzoek naar de Edda en de Germaanse heldensagen. Hij werkte daarvoor samen met de germanist Hermann Paul, met wie hij na zijn vertrek uit Leipzig contact had gehouden. Paul, die kort na Sijmons' benoeming tot privatdocent hoogleraar in München was geworden, vroeg Sijmons om een bijdrage over 'Germanische Heldensage' aan het grote verzamelwerk de *Grundriss der Germanischen Philologie*, dat hij bezig was samen te stellen. Volgens Sijmons' opvatting – en hij volgde daarin de germanist Karl V. Müllenhoff (1818-1884) – wortelden de heldensagen in historische gebeurtenissen, maar waren zij verder aan dichterlijke fantasie ontsproten.

De deadlines die Paul en Sijmons zich stelden, werden door de laatste zelden gehaald, zodat pas in 1889 zijn bijdrage kon verschijnen. Voor de revisie had hij weer jaren nodig; de tweede druk verscheen uiteindelijk in 1898.

Op het terrein van de Oudnoorse filologie wijdde Barend Sijmons zich jarenlang aan het bezorgen van de *Kudrun* (1883) en *Edda* (1888 – 1931). De tekst van de *Kudrun* bewerkte Sijmons eveneens op verzoek van Hermann Paul. Op Paul's voorstel van begin 1880 reageerde Sijmons meteen positief, maar in de volgende jaren moest hij hem steeds schrijven dat het werk nog niet erg opschoot, omdat vooral zijn colleges een groot deel van zijn tijd en energie vergden.

Ook de vele bestuurlijke verplichtingen die Sijmons op zich nam en waar hij niet of met moeite aan kon voldoen, vormden door de jaren heen een terugkerend thema in zijn brieven. Regelmatig beklagde hij zich dat hij pas in de Paas-, of zomervakanties aan wetenschappelijk werk toe zou komen en ook dan kwam er uiteindelijk weer minder werk uit zijn handen dan hij wenste. Begin 1881 was een derde van de *Kudrun*-tekst gereed, maar nu kondigde Sijmons aan eerst zijn oratie te moeten voorbereiden. Bovendien, zo schreef hij, ging hij met Pasen trouwen, waardoor hij al met al pas in mei weer aan het werk kon. Op 12 oktober 1882 was het eindelijk zover dat hij de *Kudrun* aan Paul kon toesturen. Een week later schreef Sijmons opnieuw aan Paul, nu met de mededeling dat hem ter ore was gekomen dat ook Ernst Martin (1841-1910), hoogleraar in Straatsburg, een *Kudrun*-uitgave voorbereidde. Hij wist niets van het plan, maar hoopte dat zijn boek vóór de 'Martinischen Textausgabe' zou verschijnen. Toen begin maart 1883 Sijmons' uitgave zijn voltooiing naderde, moest hij helaas constateren dat Martin hem voor was geweest. 'Hoffentlich wird seine ausgabe die absatzfähigkeit der meinigen nicht wesentlich verringern', schreef hij teleurgesteld. In april verscheen Sijmons' editie, opgedragen aan zijn 'verehrten lehrer' en promotor Friedrich Zarncke, en hij vroeg de uitgever een aantal exemplaren aan geleerden in Nederland en Duitsland te zenden, onder wie ook Ernst Martin.³¹ In 1896 meende Sijmons dat de tijd rijp was voor een herdruk, want zijn boek werd inderdaad regelmatig op colleges gebruikt, maar het duurde nog tien jaar voordat uitgever Niemeyer in Halle bereid was tot actie over te gaan. Voor de bewerking van

het boek stelde Niemeyer voor een jonge germanist in de arm nemen, waarschijnlijk omdat hij wist hoe druk Sijmons het had. Maar perfectionistisch als hij was, gaf Sijmons het werk liever niet uit handen. Hij voegde er wel meteen aan toe dat de revisie enige tijd zou vergen. Het was niet teveel gezegd: de tweede druk verscheen in 1914. Een derde en vierde druk kwamen uit na Sijmons' dood, in 1954 en 1964.³²

Naast de bijdrage aan de *Grundriss* en de uitgave van de *Kudrun* kreeg Sijmons bekendheid door zijn bewerking, gedeeltelijk samen met Hugo Gering (1847-1925), hoogleraar in Halle en Kiel, van de *Lieder der Edda*, geschriften uit de middeleeuwse IJslandse literatuur. Sijmons stelde zich tot doel de tekst te ontdoen van toevoegingen uit de dertiende eeuw en hem terug te brengen tot de oorspronkelijke twaalfde-eeuwse tekst. Zo verschenen tussen 1888 en 1931 de teksten van de *Götterlieder* (1888) en *Heldenlieder* (1901) en een verklarend woordenboek (1903). Nadat Gering in 1925 was overleden verzorgde Sijmons in diens geest de commentaren op de goden- en heldenliederen, die in 1927 en 1931 op de markt kwamen.³³

Overspannenheidsklachten

Correspondentie tussen Sijmons en Hugo Gering is niet bewaard gebleven, maar in de brieven van Sijmons aan Hermann Paul met wie het contact tot in ieder geval 1913 bleef bestaan, valt de moeizame totstandkoming van de *Edda*-banden voor een deel te volgen. Steeds moest Sijmons het schrijven van artikelen of het werken aan de *Edda* uitstellen, omdat hij overspannen was. Zo schreef Sijmons in 1885 aan Paul dat hij sinds enige tijd 'unter ziemlich trübeligen nervenverhältnissen' leed, die hem hard werken onmogelijk maakten en van de doktoren mocht hij slechts weinig geestelijk werk verzetten. Ook in 1887 moest hij Paul melden dat hij er niet in slaagde een artikel op tijd af te krijgen, zijn 'ausgedehnte berufsfähigkeit' en zijn 'nicht sehr grosse physische arbeitskraft' waren daar debet aan. Van 26 juli tot eind augustus 1889 was hij met vakantie in Hotel de la Promenade in Scheveningen, waar hij eindelijk kon werken aan correctie van drukproeven voor een publikatie. In een brief aan Paul van februari 1896 meldde hij wekelijks tien college-uren te moeten verzorgen over tamelijk heterogene onderwerpen. Een paar maanden daarna werd hij voor langere tijd volledig arbeidsongeschikt en hij schreef over 'Unwohlsein' en 'Ueberanstrengung'. Een jaar later zijn het opnieuw 'Nervenabspannung' ten gevolge van 'Ueberanstrengung' die hem bijna een half jaar het werken onmogelijk maakten, in zoverre de beroepsplichten het althans niet onverbiddelijk eisten.³⁴

De overspannenheid waar Sijmons kennelijk bij herhaling aan leed, is kenmerkend voor mensen die hoge eisen aan zichzelf en anderen stellen en zeer plichtsgetrouw zijn. Ook Sijmons' persoonlijkheid vertoonde deze kenmerken. Hij was een man van groot plichtsbesef en

uiterste precisie, zijn zorgvuldig geformuleerde brieven, in klein priegelig handschrift, duiden daar ook op. Hij deed nooit iets half, las altijd alle stukken, was niet snel tevreden over zijn eigen werk en kon ook over anderen zeer kritisch zijn. Tijdens colleges keek hij met scherpe blik zijn studenten aan, concies formulerend en zeer geconcentreerd. Hij kon ook driftig en ongeduldig zijn, waardoor studenten zich niet altijd op hun gemak bij hem voelden. Sommige studenten waren zelfs bang voor hem, zonder te weten dat bij het vaststellen van het cijfer na een examen ‘de wel eens knorrig lijkende examinerator’ degene was, die moeilijk iemand kon afwijzen.³⁵ Sijmons had tot zijn studenten beslist niet alleen een moeizame relatie. Hij werd ook een geboren docent genoemd en stond bekend om zijn heldere en rustige betoogtrant. Bovendien stimuleerde hij zijn studenten tot het doen van onderzoek en hij vond dat zij hun eigen voorkeuren zoveel mogelijk moesten kunnen volgen. Van gehoorzame van-buiten-leerders hield hij niet.

Ook prof. dr. J. Elema, die in 1964 terugblikte op de afgelopen vijftig jaar van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte, beschreef Sijmons als een ‘man van uiterste precisie en discipline, wat zijn wetenschappelijk werk betreft, tegelijk een emotioneel mens, een vechter, die zich vastbijt in de vele onopgeloste onderwijsproblemen van zijn tijd’.³⁶

Karikatuur van Barend Sijmons door G.H. Streurman (1892-1976), leraar te Veendam

Medewerker aan tijdschriften

In zijn brieven aan vakgenoten bedankte Sijmons trouw voor de artikelen en boeken die hem waren toegezonden, maar hij voegde daar bijna stevast aan toe dat hij er nog slechts terloops een blik in had kunnen werpen en er pas later toe zou komen het werk te lezen. Tegenover Taco H. de Beer, redacteur van het tijdschrift *Noord en Zuid*, moest hij regelmatig bekennen dat hij minder artikelen voor het blad kon schrijven dan hij had gewenst. Toch was het aantal bijdragen en recensies die hij schreef voor Duitse en Nederlandse tijdschriften niet gering. Hij publiceerde ondermeer in de *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, het *Zeitschrift für deutsche Philologie* en *Germania*. *Vierteljahrsschrift für deutsche Alterthumskunde*. Als vanzelfsprekend was hij ook redactielid en medewerker van taalkundige tijdschriften in Nederland, zoals *Taalstudie*. Met zijn Groningse collega's P.J. Blok en J.S. Speyer behoorde hij in 1893 tot de oprichters van het tijdschrift *Museum. Maandblad voor philologie en geschiedenis* en hij bleef er jarenlang als redacteur aan verbonden, wat soms tot onvermijdelijke gevoeligheden leidde. In 1901 excuseerde hij zich in een lange brief tegenover J.J. Salverda de Grave, die niet tevreden was over de bespreking in *Museum* van zijn recent verschenen grammatica. Sijmons gaf toe dat hij een fout had gemaakt door het boek te laten recenseren door een zekere C.M. Robert, maar hij legde uit dat hij geen andere keus had gehad. Salverda de Grave

was lid van de MO-examencommissie voor Frans en Sijmons had de bespreking niet willen toevertrouwen aan een medelid van de commissie. Vertrouwelijk voegde hij er aan toe dat hij het fout had gevonden dat Van Hamel, voorzitter van de MO-commissie, enige tijd geleden Salverda's *Précis de phonétique française*, had aanbevolen als leerstof voor kandidaten voor de MO-examens. Sijmons meende dat de voorzitter van de examencommissie de schijn moest vermijden dat hij een 'leermiddel opdringt'.³⁷

Veertien gepromoveerden

Tussen 1888 en 1924, het jaar dat hij met emeritaat ging, trad Sijmons veertien keer als promotor op, waarvan zes keer vóór 1907 en zes keer in de laatste drie jaren van zijn professoraat. De periode van Sijmons' eerste zes promovendi valt duidelijk samen met de tijd dat hij zelf als wetenschapper het meest productief was.

Zijn eerste en laatste promovendi, R.C. Boer (1863-1929) en H.W.J. Kroes (1883-1962) waren de succesvolste. Zij werden beiden hoogleraar, Boer – na een privaat-docentschap in Groningen – in 1900 aan de Universiteit van Amsterdam in Oudgermaans en Sanskriet en Kroes werd aan het eind van zijn carrière, in 1946, eveneens aan de Amsterdamse universiteit, hoogleraar Duitse taal- en letterkunde.³⁸

Na 1921 maakte het Academisch Statuut het bezitters van een MO B-akte bij wijze van overgangsmaatregel mogelijk te promoveren en met zulke kandidaten kreeg ook Sijmons in de laatste jaren van zijn professoraat te maken. Al zijn promovendi putten zich in hun dissertaties uit in loftuitingen over zijn colleges, begeleiding en steun, waarbij overdrijving hier en daar niet kan worden uitgesloten. Promovendus en jezuïet B.W. Speekman noemde Sijmons 'een geleerde van Europeesche vermaardheid' en een 'mensenkenner' met 'fijn taktgevoel'. Dat klinkt pedant, maar Speekman was bijna zestig toen hij zijn proefschrift verdedigde en kon zich deze opmerkingen permitteren. Maar liefst de helft van de promoti kreeg *cum laude*, wat er op kan duiden dat Sijmons inderdaad een stimulerende promotor was of dat hij kritisch was bij het accepteren van promovendi. Dit laatste speelde in ieder geval een rol bij Johan Huizinga. Deze studeerde vanaf 1891 Nederlandse letteren in Groningen en dit bracht hem in contact met Sijmons, bij wie hij colleges Oudgermaanse talen volgde. Misschien mede onder Sijmons' invloed studeerde hij in 1896 een semester in Leipzig en na terugkeer legde hij Sijmons een plan voor een proefschrift voor, waarin hij de uitdrukking wilde bestuderen van perceptie van licht en geluid in Indo-Europese talen. Sijmons vond het onderwerp taalwetenschappelijk niet relevant en voor een beginner te moeilijk, waarna Huizinga reeds op 28 mei 1897 op een ander onderwerp promoveerde bij de classicus en Sanskrietist J.S. Speyer. Onder Sijmons' promovendi waren drie vrouwen, die Nederlands hadden gestudeerd en ook bij Sijmons college hadden gelopen. Anna Nassau Noordewier (1871-1957), de derde vrouw die in Groningen

een proefschrift verdedigde, schreef bij Sijmons een dissertatie over *Bijdrage tot de beoordeeling van den Willehalm* (1901). De andere twee volgden ruim een decennium later. Helena Onnes (1884 – 1962), dochter van een Groningse fabrikant, promoveerde in 1913 op *De gedichten van Herman der Damen*, en Johanna M. Keyman (1885–1943) in 1915 *cum laude* op *Kudrun en Biterolf. Bijdrage tot de bepaling van hun onderlinge verhouding*, een onderwerp dat nauw aansloot bij Sijmons' eigen interesse. In 1904 was Sijmons erepromotor van de Tilburgse leraar Duits J.F.D. Blöte (1858–1924). Sijmons' vakgenoot en goede bekende Edward Schröder – over wie later meer – had in het voorjaar van 1904 de neerlandicus prof.dr. J.W. Muller uit Utrecht gepolst omtrent een eredoctoraat voor de leraar. Muller wist dat Sijmons dit ook al eens had overwogen, omdat hij veel respect had voor de autodidact Blöte en hij gaf het verzoek daarom aan hem door. Het lukte Sijmons zijn faculteit en de senaat achter zijn voorstel te krijgen en al op 7 juli 1904 ontving Blöte een eredoctoraat in Groningen in de Nederlandse letteren, want een Duits (ere)doctoraat bestond immers niet.³⁹ In 1914 bij het driehonderdjarig bestaan van de universiteit verleende de Groningse universiteit een schier eindeloze lijst eredoctoraten. Onder de gelukkigen was de filoloog Adolf G. Noreen uit Uppsala, die waarschijnlijk op voordracht van Sijmons deze onderscheiding ontving.

Germanistisch-romanistisch instituut

Zijn *finest hour* beleefde Sijmons op 1 mei 1915 toen hij in het gebouw van de vroegere Corps de Garde aan de Oude Boteringestraat het Germanistisch-Romanistisch Instituut opende. Het was op instigatie van Sijmons en Van Hamel tot stand gekomen naar het voorbeeld van de Duitse *Seminare*. De moderne talen beschikten zo over een eigen onderkomen, waar ook plaats was voor de bibliotheekcollecties, die dankzij overheidssubsidie recentelijk weer waren uitgebreid. Al in zijn oratie in 1881 had Sijmons Curatoren om geld voor boeken gevraagd, speciaal op het gebied van het Sanskriet, maar ook voor de aanschaf van standaardwerken in de Germaanse talen. In 1913 had de Universiteitsbibliotheek een catalogus van aanwezige Duitse boeken gepubliceerd en twee jaar na de opening van het Instituut in de Oude Boteringestraat verscheen de catalogus van Engelse literatuur.⁴⁰

*Barend Sijmons
met studenten in
zijn instituut*

Academisch milieu

Barend Sijmons was niet het prototype van een kamergeleerde. Met graagte bewoog hij zich in het academisch milieu en tegen treinreizen naar het Westen des lands zag hij niet op. Regelmatig woonde hij de vergaderingen bij van het Historisch Genootschap in Utrecht en van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. Ook bijeenkomsten van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen in Amsterdam, waar hij sinds 1885 lid van was, bezocht hij met plezier en hij hield er lezingen, zoals in 1910 over 'Een nieuw ontdekt Latijnsch-Gotisch bijbelfragment' en in 1918 over de problemen met de uitgave van de Edda. Ook elders gaf hij lezingen voor een publiek buiten zijn vakgebied. Zo was hij een geliefd spreker voor de 'Groningsche Literarische Faculteitsvereeniging'. In 1891-1892 was hij Rector Magnificus en uit de welsprekende rede over 'De ontwikkelingsgang der Germaansche mythologie', die hij op 20 september 1892 bij zijn afscheid als Rector hield, blijkt wel dat het voor hem geen straf was een groter gehoor toe te spreken.

Sijmons als bestuurder

Barend Sijmons en de examencommissie MO-Duits

Sijmons stond al snel ook bekend als een goed bestuurder en in de loop der jaren nam het aantal van zijn maatschappelijke functies toe, zozeer zelfs dat zijn wetenschappelijke arbeid er meer en meer door op de achtergrond raakte. Het begon in Groningen. Hij was bestuurslid van het

Groninger Universiteitsfonds (vanaf de oprichting in 1893), voorzitter van het curatorium van het Stedelijk Gymnasium (van 1893 tot 1904 en van 1912 tot 1930) en lid van de Raad van Toezicht van de Groningse afdeling van de Volksuniversiteit (vanaf de oprichting van 1914 tot 1929). Voorts was hij secretaris van de Debatingclub, een gezelschap van hoogleraren en andere intellectuelen, dat op de derde vrijdag van de maand bijeen placht te komen in het gebouw van de HBS.⁴¹ Voor het *Jaarboek* van de universiteit verzorgde hij enkele malen de bibliografie van overleden hoogleraren.⁴² Het waren

functies die hij niet als erebaantje of sinecure opvatte. Hij las alle stukken minutieus, hij had op het gymnasium regelmatig contact met rector en leraren en woonde er lessen bij.

Op 2 en 3 april 1902 vond in Groningen het Derde Nederlandsche Philologen Congres plaats, nadat het in 1898 en 1900 in respectievelijk Amsterdam en Leiden was gehouden.

In 1898 was Sijmons een van de hoofdsprekers geweest, in Groningen fungeerde hij als voorzitter. Van de 250 deelnemers heette hij vooral de niet-Groningers welkom die ‘den centripetalen weerzin tegen uitstapjes in noordelijke richting [hadden] weten te overwinnen’.⁴³

Op landelijk niveau was hij natuurlijk de gedoodverfde voorzitter van de examencommissies voor de MO-aktes Duits en hij bemoeide zich in dat verband intensief met de inhoud van de examenstof. Hij was tevens geïnteresseerd bij de eindexamens der gymnasia, werd bestuurslid van de in 1918 opgerichte Vereeniging voor Paedagogisch Onderwijs en trad regelmatig als spreker op voor de Algemene Vereeniging van Academisch Gevormde Leeraren.

Spellingdebat

In het beroemde spellingdebat rond 1900 koos Sijmons de zijde van diegenen die vereenvoudiging voorstonden en hij sloot zich aan bij de ideeën van R.A. Kollwijn (1857-1942). Dat lag voor de hand, want beiden hadden bij Hildebrand en Zarncke in Leipzig (Kollwijn op aanbeveling van Sijmons) gestudeerd en waren beïnvloed door de moderne taalkundige opvattingen van de Leipziger school. Ten behoeve van *Het woordenboek der Nederlandsche Taal*, samengesteld door Matthias de Vries (1820-1892) en Lammert A. te Winkel (1806-1868), werd een uniforme spelling ontworpen die door de overheid werd voorgeschreven. Kollwijn vond deze spelling te ingewikkeld en pleitte voor vereenvoudiging, waarbij de uitspraak het belangrijkste richtsnoer moest zijn. In 1891 schreef Sijmons aan Kollwijn dat hij het ‘in alle opzichten’ met hem eens was, maar dat een persoonlijke reden hem ervan weerhield voorlopig openlijk deel te nemen aan de spellingsbeweging. Hij wilde er niet toe bijdragen de laatste levensfase van Matthias de Vries (Te Winkel was al in 1868 overleden) te ‘verbitteren’. Hij verwachtte dat ook alle neerlandici van naam en gezag er zo over dachten en meende dat het daarom beter was de actie op te schorten.⁴⁴ Het fijngevoelige appèl van Sijmons was tevergeefs, want Kollwijn publiceerde zijn artikel ‘Onze lastige spelling’ nog in datzelfde jaar.⁴⁵ Op instigatie van Kollwijn werd de ‘Vereniging tot het vereenvoudigen van onze schrijftaal’ (1893) opgericht, die jarenlang actie voerde. Toen de gemeente Winschoten in 1909 besloot ‘de Vereenvoudigde’, zoals men kortheidshalve zei, op de lagere scholen te introduceren, stuitte dit op een verbod van de regering. Het leidde – in de woorden van Sijmons – tot ‘een tweedaagse veldslag’ in de Tweede Kamer en tot het instellen van een Staatscommissie. In een rede voor de Vereniging hekelde Sijmons ‘onze onverdedigbaar lastige, onpedagogiese en beginselloze schrijftaalgewoonten’ en pleitte hij voor het afschaffen van de verbuigings-n en andere nodeloze verschillen tussen schrijf- en spreektaal.⁴⁶

Nog hetzelfde jaar bracht de Staatscommissie een voor de Vereniging negatief verslag uit. Pas in 1933 werd voor de scholen de vereenvoudigde spelling ingevoerd, maar verder dan voor de scholen reikte dit voorschrift niet. Pas na de Tweede Wereldoorlog werd voor heel Nederland de spellingshervorming gerealiseerd, lang na Sijmons' dood.

Groningse gemeentepolitiek

Sijmons voelde zich, ook via zijn schoonvader, nauw betrokken bij de Groningse gemeentepolitiek en hij werd lid van 'Burgerplicht', een in 1883 opgerichte Groningse liberale kiesvereniging. Aanvankelijk sloot deze kiesvereniging zich aan bij de Liberale Unie, later oriënteerde zij zich op de in 1901 opgerichte Vrijzinnig Democratische Bond (VDB).⁴⁷ Het lijkt wel of Sijmons zich niet actief in de gemeentepolitiek heeft willen begeven, zolang zijn schoonvader, Sebastiaan Modderman, daar nog de dienst uitmaakte. Jarenlang was Modderman, zoals gezegd, een invloedrijk wethouder en in 1893 werd hij, inmiddels 73 jaar oud, burgemeester van Groningen. Hij bleef in die functie tot zijn dood in 1900 en kort daarop werd Sijmons in september 1901 lid van de gemeenteraad, waar hij tot 1912 deel van uit maakte. Sijmons was een Vrijzinnig Democraat in hart en nieren en daarmee een vurig pleitbezorger van algemeen vrouwen- en mannenkiesrecht, een van de uitgangspunten van de VDB. Hij was dan ook (buitengewoon) lid van de Groningse afdeling van de 'Vereniging voor Vrouwenkiesrecht'.

In het universitaire milieu stond Sijmons niet alleen met zijn links-liberale politieke voorkeur. Op de ledenlijst van 'Burgerplicht' vinden we de namen van veel hoogleraren en met enkelen van hen sloot Sijmons hechte vriendschappen: de juristen Hendrik L. Drucker en Jacques Oppenheim, vriend van het eerste uur, de medicus A.P. Fokker en de psycholoog Gerard Heymans. Het lijkt wel of de driftige Sijmons die in de omgang in zijn directe werkkring niet altijd makkelijk was, zijn vrienden juist niet in zijn directe werkomgeving zocht, maar daarbuiten. Uitzondering vormde daarop zijn naaste collega A.G. van Hamel, de eerste hoogleraar Franse taal- en letterkunde, met wie het contact echter niet dezelfde persoonlijke diepgang kende als met de anderen, maar toch meer 'bij menig verschil in opvatting ongestoorde samenwerking' was.

Sijmons heeft hen alle vijf overleefd en hij herdacht hen, met uitzondering van Heymans, in ontroerende artikelen in de *Groningsche Volksalmanak*, *De Gids* en de *Groningsche Studentenalmanak*, waarin hij hun betekenis voor de wetenschap schetste en een beeld gaf van hun persoon. Deze portretten zijn ook van belang om Sijmons zelf te leren kennen. Zijn grote gehechtheid aan zijn vrienden en zijn emotionele aard komen er duidelijk uit naar voren.

Vriendenkring

De medicus en hygiënist Abraham P. Fokker (1840-1906) met wie Sijmons een ‘veeljarige vriendschap’ onderhield, ontviel hem als eerste. De brand die het Academieggebouw op 30 augustus 1906 in de as legde, had de kwaal waaraan Fokker leed in hevigheid doen toenemen en zijn dood verhaast. Fokker was eind augustus ziek van een buitenlandse reis teruggekomen en haastte zich naar het Academieggebouw toen hij over de brand hoorde. De aanblik van het vuur dat zijn Laboratorium voor Hygiëne en Bacteriologie bedreigde, verergerde zijn kwaal en hij overleed ruim een maand later.⁴⁸ In de *Groningsche Volksalmanak* schetste Sijmons, hoewel geen vakgenoot van Fokker, in grote lijnen zijn wetenschappelijke verdiensten. Fokker had behoord tot de hygiënisten, de medici die aan maatschappelijke omstandigheden grote invloed toekenden bij het ontstaan van ziekten en epidemieën. Sijmons had Fokker vooral in de gemeentepolitiek meegemaakt en daar plaatste hij hem ‘aan den uitersten linkervleugel der vrijzinnige richting’ Hij noemde hem een ‘radikalen vrijdenker’ en een ‘septicus’.

‘Deze man van meedoogenlooze kritiek’ zo vervolgde hij, ‘die zijn aandoeningen zoo zorgvuldig voor de wereld verborg en hopeloos verbitterd scheen door teleurstellingen (...) had een gevoelig hart, waarin voor vriendschap en liefde overvloedig plaats was. (...) Zijn vrienden (...) vergeten niet de kieschheid en den fijnen tact, waarmede hij in moeilijke oogenblikken hun als raadsman ter zijde stond’.⁴⁹

A.G. van Hamel (1842-1907), die een half jaar na Fokker overleed, werd door Sijmons gekenschetst als iemand die niet alleen aan de universiteit zijn kennis van het Frans ten nutte wilde maken, maar ook voor een groter publiek, in lezingen en in *De Gids*.⁵⁰ En dat had hij met verve gedaan. Sijmons zag in hem een ‘zeldzame vereeniging van geleerde en artist’, die ‘in het Groningsch milieu, waarvan aesthetisch voelen misschien niet het voornaamste kenmerk is’ bewonderd werd. Ruim twintig jaar hadden de twee heren samengewerkt en geijverd voor de universitaire inbedding van de moderne talenstudies, waarvan Van Hamel de realisatie dus niet meer had meegemaakt.

Hendrik Drucker en Jacques Oppenheim

Sijmons’ beste vrienden waren Jacques Oppenheim (1849-1924) en Hendrik L. Drucker (1857-1917), wellicht niet toevallig beiden juristen, wier wijze van precies formuleren Sijmons erg beviel. Zij waren ook beiden joods, zij het dat Drucker en Sijmons het geloof had-

Prof.dr A.P. Fokker (1840-1906), medicus en vriend van Barend Sijmons

den verloren – in het bevolkingsregister liet Sijmons invullen dat hij geen godsdienst had –, terwijl Oppenheim zeer gelovig was en hechtte aan de joodse riten en feesten. Hij was een neef van Aletta Jacobs, maar liet verstek gaan bij de promotie van zijn nicht op zaterdagmiddag 8 maart 1879, omdat het geloof een dergelijke activiteit op sabbat niet toeliet. Misschien had Barend Sijmons de promotieplechtigheid van Oppenheim's nicht willen bijwonen, maar ook hij kon er niet zijn. Godsdienstige redenen waren voor hem geen reden om weg te blijven, maar op zaterdagmiddag gaf hij college.

Drucker was in 1882 tot hoogleraar in de Groningse rechtenfaculteit benoemd, Oppenheim volgde, na zijn periode als gemeentesecretaris, in 1885. Het waren ook de beginjaren van Sijmons, die zijn twee vrienden echter in respectievelijk in 1889 en 1893 naar de Leidse universiteit zag vertrekken. Sijmons meende dat Oppenheim daar na de 'voorbereidende' jaren in Groningen de 'jaren van rijpste vervulling' kende.⁵¹

Sijmons kende Drucker mede uit de Groningse gemeentepolitiek, waar deze in 1883 tot de oprichters van de kiesvereniging 'Burgerplicht' had behoord, terwijl hij later aan de wieg stond van de Vrijzinnig Democratische Bond (1901). Evenals Sijmons was Drucker zowel wetenschapper als man van de praktijk. Hij vervulde, zoals Sijmons het bij Drucker's overlijden in 1917 samenvatte, 'juristenarbeid in den dienst der sociale rechtvaardigheid, professorenwerk ten bate der maatschappij'.⁵² In zijn herdenkingsartikel herinnerde Sijmons eraan dat Drucker's banden met het Noorden ook na zijn vertrek uit Groningen niet verslaptten. Hij kwam er graag voor het geven van lezingen en omgekeerd droegen de Groningers Drucker een warm hart toe, zozeer zelfs dat het kiesdistrict Groningen hem bij de Kamerverkiezingen in 1894 als zijn afgevaardigde aanwees.

Sijmons zweeg in zijn In Memoriam over Drucker natuurlijk over de pijnlijke affaire waar deze door zijn halfzuster, de feministe Wilhelmina Drucker, in verzeild was geraakt. Als onwettig kind van de financier Louis Drucker was Hendrik pas op achtjarige leeftijd door zijn ouders erkend. Wilhelmina was eveneens een onwettig kind van Louis Drucker, maar in tegenstelling tot Hendrik werd zij nooit door haar vader erkend, wat haar er niet van weerhield diens naam aan te nemen. Bij het overlijden in 1884 van de zeer vermogende Louis Drucker werden Wilhelmina en nog een andere dochter van de miljoenenerfenis uitgesloten. Om hun halfbroer Hendrik tot een rechtvaardiger verdeling te dwingen, publiceerden de twee zusters de sleutelroman *George David* (1885), waarin zij suggereerden dat Hendrik verantwoordelijk was voor de dood van een halfbroer van moederszijde. Het gewenste resultaat bleef uit. Pas toen Wilhelmina in 1888 in het *Groninger Weekblad* een vervolghet verhaal schreef, waarin Hendrik herkenbaar in werd afgeschilderd, kwam een schikking tot stand, die Wilhelmina Drucker voor de rest van haar leven financieel onafhankelijk maakte.⁵³

Het artikel dat Sijmons in 1924 over Oppenheim schreef, was een bewerking van wat hij had gezegd op diens begrafenis op de oude Israëlitische begraafplaats in Den Haag. Sinds Oppen-

heim's vertrek naar Leiden had het contact met hem vooral de vorm van een geregelde maandelijks briefwisseling gekend, en dat bleef zo toen Oppenheim in 1907 lid van de Raad van State werd. Niets ervan is helaas bewaard gebleven; het zou een prachtig beeld hebben gegeven van wat de twee vrienden bezighield. Hoe Oppenheim de vriendschap met Sijmons ervoer, weten we niet en Sijmons schreef in zijn In Memoriam: 'Wat ik zelf aan Oppenheim te danken heb, wat ik in hem verlies en missen zal, blijve hier onuitgesproken'. Wel schilderde hij in warme bewoordingen Oppenheim's persoonlijkheid. Hij kende hem in zijn latere jaren 'talmudische wijsheid' toe en meende dat Oppenheim's jodendom de sleutel was tot zijn bijzondere karakter. Hij was volgens Sijmons, innig verknocht aan het geloof zijner vaderen, stopte het nooit weg, maar afficheerde het. De eerste jaren na zijn vertrek uit Groningen kwam Oppenheim voor Grote Verzoendag terug naar zijn geboortestad om te vertoeven in de sfeer van zijn jeugd. Met dezelfde trouw die hem aan het geloof bond, hechtte hij aan zijn vrienden en Sijmons noemde met name Fokker en Drucker, die ook hem dierbaar waren.⁵⁴ 'Geen wijzer en meer bezonnen raadgever dan deze opgewonden man; geen vlugger en uitnemender steller van brieven, waarmee men iets bereiken wilde'.⁵⁵ Het zou ook over Sijmons geschreven kunnen worden.

Geen benoeming in Leiden of Den Haag

Waarschijnlijk heeft Sijmons zijn vrienden Drucker en Oppenheim naar het Westen willen volgen, voor een professoraat of een politieke functie. Zijn opvolger in Groningen, de germanist J.M.N. Kapteyn (1870-1949), schreef in een herdenkingsartikel na de dood van Sijmons dat deze 'diep gegriefd' was geweest toen hij in 1899 niet de opvolger werd van de jong overleden Leidse hoogleraar Oudgermaans en Angelsaksisch Pieter J. Cosijn (1840-1899). Het vroegtijdig overlijden van Cosijn greep Sijmons zeer aan en voor het *Jaarboek van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen* schreef hij een zeer uitvoerig en diepgaand artikel over hem. Hun vriendschap die al dateerde van 1876, was in de woorden van Sijmons, 'door geen schaduw van misverstand ooit verstoord'.⁵⁶ Een half jaar voor Cosijn's dood was Sijmons nog aanwezig geweest bij een diner op 8 februari 1899 in Hotel du Lion d'Or te Leiden tijdens het Rectoraat van Cosijn. Dit 'bewijs van vriendschap' stelde Sijmons zeer op prijs en hij had een bijdrage aan de organisatie geleverd door met C.P. Tiele de menukaart te ontwerpen. Het had trouwens niet veel gescheeld of Sijmons had verstek moeten laten gaan in de Lion d'Or wegens een 'nerveuze hoofdpijn' die hem kort ervoor dwong een dag in bed te blijven. Het was een 'nieuwe kwaal, die mij tegenwoordig dikwijls

*P.J. Cosijn
(1840-1899),
hoogleraar
Oudgermaans en
Angelsaksisch te
Leiden. Ets van
J.P. Veth (1897)*

mijn leven zuur maakt' schreef hij aan Cosijn, wiens eigen gezondheid toen al ernstig te wensen overliet. Sijmons raadde hem aan zijn Parijse specialist nog eens te raadplegen, die misschien met een operatie genezing zou kunnen bieden.⁵⁷ Genezing was voor Cosijn echter niet weggelegd, hij stierf een half jaar later op 26 augustus. Niet Sijmons, maar C.C. Uhlenbeck (1866-1951) werd tot Cosijn's opvolger benoemd en Kapteyn meende dat Sijmons de teleurstelling daarover nooit helemaal overwonnen had. Hij zou zich als martelaar van de zaak der moderne talen zijn gaan voelen en daarvoor het monopolie opeisen, zowel voor de Groningse universiteit als voor zijn persoon. Het klinkt weinig vriendelijk, maar Kapteyn voegde er wel aan toe dat Sijmons daar 'alles voor over' had.⁵⁸ En misschien had hij het juist gezien dat Sijmons zich een martelaar voelde. Toen deze in 1913 door 'Burgerplicht' werd gepolst voor een mogelijk kamerlidmaatschap zag hij daarvan af. Hij vond zichzelf te oud (hij was bijna zestig), maar gaf ook als argument dat het 'juist op dit oogenblik' niet in het belang van de universiteit was dat hij zou vertrekken.⁵⁹

Vriendschap met Gerard Heymans

In 1890 werd Gerard Heymans (1857-1930) aan de Groningse universiteit benoemd. Zijn leeropdracht omvatte geschiedenis der wijsbegeerte, logica, metafysica en zielkunde. In de loop van de negentiende eeuw had de psychologie zich losgemaakt van de wijsbegeerte en zich, vooral in Amerika en Duitsland, ontwikkeld tot een zelfstandige experimentele wetenschap. Heymans introduceerde deze wetenschappelijke psychologie in Nederland.

Hij beschikte, eerst thuis en vanaf 1909 in het Academiegebouw, over een eigen experimenteeruimte, waar hij tests deed en enkele collega-hoogleraren, onder wie Sijmons, fungeerden daarbij als proefpersonen.

De empirische benadering van Heymans sprak Sijmons erg aan. Het werk van beide hoogleraren vertoonde hier en daar raakvlakken, bij voorbeeld op het gebied van de fonetiek, die zich ontwikkelde als een tak van wetenschap die gebruik maakte van fysiologie en psychologie.⁶⁰ En al in zijn oratie had Sijmons betoogd dat de taalwetenschap een exacte wetenschap was geworden, waarin alleen streng empirisch onderzoek resultaten kon boeken.⁶¹ De twee generatiegenoten hadden ook karakterologisch een en ander gemeen; beiden waren zeer punctueel, harde werkers en zeer betrokken bij het wel en wee van de universiteit en het was dus niet verbazingwekkend dat

*Psycholoog prof.dr
Gerard Heymans
(1857-1930) in
zijn tuin*

zij ook vrienden waren. J. Elema stelde in zijn schets van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte Sijmons en Heymans op één lijn:

‘Zij zijn zuivere vertegenwoordigers van de geest [van de negentiende eeuw], zij hebben er de geduldige objectiviteit van, de lust aan de analyse en het schier eindeloos herhaalde experiment, zij hebben nog een zekere kans het veld van hun wetenschap in het geheel te overzien, zij kunnen, bovenal, nog optimist zijn en getuigen van het Schone, Ware en Goede’.⁶²

De vrouw en de studie

In 1910 publiceerde Heymans zijn boek *Die Psychologie der Frauen*, waarin hij ondermeer de vraag trachtte te beantwoorden of vrouwen geschikt waren voor de academische studie. Zijn conclusie was dat de gemiddelde vrouw niet minder intelligent dan de gemiddelde man, een grotere intuïtie bezat dan de man, maar minder geneigd was zich langdurig op één (abstract) onderwerp te concentreren. Heymans meende dat dit een gevolg was van eeuwenlange conditionering en dat dit in de komende decennia zou kunnen veranderen.

In 1909 had Heymans ter voorbereiding op zijn boek een enquête gehouden onder de Nederlandse hoogleraren en lectoren en Sijmons’ reactie daarop kwam overeen met Heymans’ opvatting. Vrouwen deden volgens Sijmons niet voor mannen onder in geschiktheid om te leren, ze overtroffen hen zelfs in ijver, volharding en ‘Gewissenhaftigheid’, maar schoten te kort in al die eigenschappen die voorwaarden zijn voor wetenschappelijke productiviteit.

In 1914 werd Sijmons gevraagd een bijdrage te leveren over ‘De studie der vrouw in de letteren’ voor het *Encyclopaedisch Handboek. De vrouw, de vrouwenbeweging en het vrouwenvraagstuk*. Dat hij daarvoor benaderd was dankte hij ongetwijfeld aan het feit dat hij zoveel vrouwelijke studenten had.⁶³ Hij vermeldde dat het percentage geslaagde vrouwen in de vier Letterenfaculteiten in het land ‘niet onbelangrijk hooger’ was dan het percentage mannelijke studenten. Maar, zo schreef hij, ‘daarbij mag niet over ‘t hoofd worden gezien, dat vrouwelijke kandidaten (...) zich doorgaans onder gunstiger omstandigheden kunnen voorbereiden dan de mannelijke’. Welke die ‘gunstiger omstandigheden’ waren, maakte Sijmons niet duidelijk. Was het misschien zo dat veel mannen die een MO-akte wilden behalen al een werkkring hadden, terwijl vrouwen vaak geen werk buitenshuis hadden en zich dus naast huishoudelijk werk aan de studie konden wijden? De verklaring voor de betere resultaten van vrouwen zocht Sijmons in het feit dat voor examens vooral parate kennis, geheugen en ‘ordering der geleerde stof’ gevraagd werden. En dat waren nu juist vaardigheden waar vrouwen, naar Sijmons’ eigen ervaring, goed in waren. Voor het leren van talen waren vrouwen volgens hem al met al zeer geschikt, hoewel de ‘algemeene aesthetische oordeelvellingen’ bij de studerende vrouw soms de plaats innamen van ‘rustige overweging van de vraag *waarom* een letterkundig werk aan aesthetische eisen (...) voldoet’. Op examens kregen vrouwen iets minder vaak *cum laude*, wat

*Jurist prof. mr.
H.L. Drucker
(1857-1917),
vriend van
Barend Sijmons*

Sijmons te denken gaf, want het was zijn ervaring dat vrouwen, die vaak door mannen werden geëxamineerd, zich 'in zekere voordeelige positie' bevinden, die nauw samenhangt met de 'verhouding van den man tot de vrouw in de beschaafde kringen'. Sijmons gaf toe dat hij zich hiermee begaf op 'het subjektieve, gevaarlijke en betwistbare terrein van indrukken en persoonlijke waarnemingen', waar geen wetenschappelijke onderbouwing voor was.

Voor taalwetenschap en filologisch onderzoek achtte hij de gemiddelde vrouw minder geschikt. Daarvoor zijn nodig streng logisch denken, kritische behandeling van teksten, scherpzinnigheid en een nooit falende belangstelling voor bijzonderheden. En Sijmons meende dat de gemiddelde vrouw die eigenschappen minder bezat dan de gemiddelde man, maar hij vond het verkeerd daaruit te concluderen dat de vrouw minder aanleg voor de letterenstudie zou hebben. Ook hier volgde hij de betoogtrant van Heymans. Het was immers mogelijk dat als vrouwen meer gewend raakten 'aan de sinds overouden tijd op mannelijk denken geschoeide methoden van filologie' zij op dit gebied betere prestaties zouden gaan leveren.

Was misschien het gebrek aan wetenschappelijke belangstelling der vrouw 'slechts het uitvloeisel van eigenschappen, die zich in vroegere generaties ten gevolge van voor haar ongunstige sociale toestanden hebben ontwikkeld, maar met de wijziging dier toestanden zelf voor wijziging vatbaar zijn?' En hij besloot met de woorden: 'Laat ons afwachten: zij die gelooven haasten niet!'. Toen Gerard Heymans in 1930 overleed, had Sijmons al enige jaren de universiteit verlaten. Dat was wellicht de reden dat Heymans de enige van zijn goede vrienden was over wie Sijmons geen In Memoriam schreef. Wel behoorde hij tot de intimi die bij de begrafenis meereden in een van de zes volgrijtuigen.

Haagse functies

Over de inrichting van het middelbaar en hoger onderwijs had Sijmons uitgesproken opvattingen en niet minder over de noodzaak van een grondige opleiding van leraren. Voornaamste punt van zorg bleef voor hem het ontbreken van de mogelijkheid academische graden in de moderne talen te behalen. Sterker nog: alleen een academische opleiding was voor een toekomstige leraar de juiste opleiding. MO-aktes vond hij 'slechts palliatieven'.⁶⁴ In 1903 werd hij gevraagd toe te treden tot de 'Staatscommissie voor de reorganisatie van het lager, middelbaar en hooger onderwijs', die de opdracht kreeg voorstellen aan de regering te doen voor een betere onderlinge afstemming van de verschillende vormen van het onderwijs'. De Groningse Rector Magnificus J.S. Speyer sprak bij de opening van het academisch jaar op 21 september 1903 de hoop uit dat het Sijmons mocht 'gelukken aan de organisatie van ons onderwijs, die ziek gedokterd is, de frischheid en gezondheid

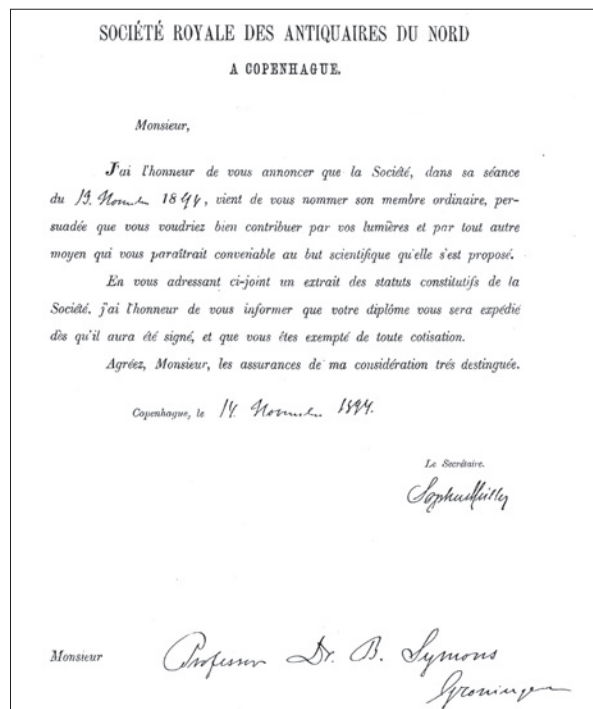
te helpen hergeven!⁶⁵ Het was ijdele hoop; de zogenaamde ‘ineenschakelingscommissie’ deed er zeven jaar over om te komen tot een eindrapport dat bestond uit twee delen van 843 en 991 pagina’s en waar niets mee gebeurde.

Sijmons en twee andere commissieleden, zijn vriend en Tweede Kamerlid H.L. Drucker en de Utrechtse hoogleraar A.A.W. Hubrecht, hadden een minderheidsstandpunt ingenomen en gepleit voor ruimere toelatingseisen voor de universiteit en in het bijzonder voor toelating van leerlingen die de door de commissie voorgestelde Latijnloze afdeling van het lyceum hadden doorlopen. Zij waren daarmee hun tijd vooruit en ook hun plan verdween voorlopig in een la.

Ministerie van Onderwijs

In 1916 stelde Sijmons in een vlammend betoog dat het hoog tijd werd dat er een apart Ministerie van Onderwijs zou komen. In tegenstelling tot de meeste andere Europese landen was ‘onderwijs’ bij ons ondergebracht bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In 1911 was over de kwestie in de Tweede Kamer al eens gesproken, maar het debat erover was toen verzand. Sijmons vond dat er eindelijk tot daden overgegaan moest worden, in de eerste plaats omdat een aparte voorziening voor onderwijszaken duidelijk zou maken dat het landsbestuur belang hechtte aan ‘de geestelijke behoeften van ons volk’. De zorg van een minister van Binnenlandse Zaken ging bovendien primair naar andere dingen uit en dat verklaarde volgens Sijmons ook waarom op het gebied van onderwijswetgeving zo weinig initiatief werd genomen. Maar boven alles zou ‘de vaste hand’ van een aparte bewindsman eenheid hebben gebracht in het onderwijs. Een ‘ineenschakelingscommissie’ was dan niet nodig geweest en een volgende zou niet meer nodig zijn.⁶⁶ Toen Elema in 1964 Sijmons loopbaan en zijn invloed op onderwijsdebatten overzag, concludeerde hij dat Sijmons ‘Minister van Onderwijs had kunnen en moeten zijn, wanneer er in die dagen een Minister van Onderwijs was geweest’. Maar hij voegde er meteen aan toe: ‘Misschien heeft het lot hem echter ook een desillusie bespaard en behoed voor de ondankbare taak een grote visie in een kleine en trage wereld te moeten realiseren’.⁶⁷

In 1894 werd Barend Sijmons benoemd tot lid van de ‘Société Royale des Antiquaires du Nord’ te Kopenhagen

Eerste wereldoorlog

Elema schreef over Sijmons (en Heymans) ook dat zij de Eerste Wereldoorlog weliswaar hadden beleefd, maar er nog niet in hun diepste wezen door waren geschokt. Het is twijfelachtig of dit voor Sijmons op gaat. Bij het uitbreken van de oorlog ontwikkelden veel Nederlandse intellectuelen, die tot dan toe sterk op Duitsland waren georiënteerd, anti-Duitse sentimenten. Voor Sijmons, die door zijn vakgebied nu eenmaal vooral op wetenschappelijke contacten met het buurland was gericht, was de nieuwe situatie zeer gecompliceerd. In 1917 reageerde hij in *De Gids* op een stuk van zijn collega Frans, J.J. Salverda de Grave, opvolger van Van Hamel. Recent was het genootschap ‘Nederland-Frankrijk’ opgericht en naar aanleiding daarvan had Salverda betoogd dat het goed was dat het evenwicht werd hersteld tussen de invloed die door Duitsland en die door Frankrijk op onze kunst en wetenschap werd uitgeoefend. Volgens hem neigde Duitsland er vóór 1914 toe op geestelijk gebied Nederland te overheersen, maar bij het uitbreken van de wereldoorlog was een aantal ‘goede vaderlanders’ de ogen geopend. Dit kon Sijmons niet over zijn kant laten gaan. Hij meende dat zowel de Duitse als Franse cultuur en wetenschapsbeoefening hun goede en minder geslaagde kanten hadden, maar hij vond vooral dat niet te loochenen viel dat onze taal en cultuur nu eenmaal meer affiniteit hadden met de Duitse.

‘In Duitse wetenschappelijke werken [vinden wij] vleesch van ons vleesch, bloed van ons bloed (...) Onze volksaard [vindt] in hun manier van de dingen te zien en gedeeltelijk ook van ze te zeggen het meest bevrediging, omdat zij het meest strookt met onze eigene’.

In een toelichting aan *De Gids*-redactie voegde hij eraan toe dat het vaderlands belang naar zijn overtuiging niet gediend werd ‘door neutralisering van den eenen buitenlandschen invloed door een anderen’.⁶⁸

Correspondentie tussen Gustav Roethe en Edward Schröder

Dat veel Nederlanders kennelijk de ogen waren geopend, ervoer de Duitse taalkundige Gustav Roethe (1859-1926) kort vóór het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, toen hij eind juni 1914 de viering van het 300-jarig bestaan van de Groningse universiteit bijwoonde. Als vertegenwoordiger van de ‘Königlich Preussische Akademie der Wissenschaften’ sprak hij bij de plechtige herdenking in de Martinikerk en met veel pathos en omhaal van woorden benadrukte hij bij die gelegenheid de overeenkomsten tussen het Duitse en Nederlandse volk. In de brieven aan zijn vakgenoot Edward Schröder (1858-1942), met wie hij vanaf 1887 correspondeerde, sloeg Roethe echter een andere toon aan. Hij schreef:

‘Man hatte einen unglaublich naturwiss. Rector, der sich nicht genirte, die bombenhaftesten Trivialitäten naturwiss. Selbstzufriedenheit über uns zu ergiessen. Und dass unter allen Nationen wir den Holländern die gleichgültigste oder unbehaglichste waren, liess sich kaum verkennen’.

Dat verwonderde hem trouwens wel, omdat Nederlanders en Duitsers in gedrag en taal juist zo op elkaar leken. Gedurende de twee dagen in Groningen had hij nauwelijks gemerkt of er nu Duits of Nederlands tegen hem gesproken werd, zo makkelijk gingen de Nederlanders (en in het bijzonder de Groningers) over van de ene taal op de andere, maar zodra hij tegenover de Groningers refereerde aan de verwantschap tussen de beide naties, stuitte hij op onrust en verzet.⁶⁹

In de briefwisseling tussen Schröder en Roethe komt ook Sijmons ter sprake, waarbij de heren met regelmaat blijk gaven van antisemitische sentimenten. Het is moeilijk uit te maken of hun vaak negatieve oordelen over Sijmons' wetenschappelijke werk door deze antisemitische gevoelens (mede) werden ingegeven. Feit is dat zij hem in 1890 ongeschikt achtten om recensies te schrijven voor een tijdschrift, omdat zij een bijdrage van Sijmons voor Paul's *Grundriss* 'sehr unbedeutend' vonden. Schröder noemde hem een 'durch und durch unselbständigen Mensch' en Roethe sprak over 'ein sehr schwacher Geist'. Roethe wist er nog aan toe te voegen dat Sijmons' promotor Zarncke ten tijde van Sijmons' promotie geconstateerd had dat Sijmons erg dweepte met het werk van de germanist Müllenhoff, wat Zarncke had verklaard als 'jüdische Streberei', waarmee hij bedoelde aan te geven dat Sijmons tot twee 'kampen' wilde behoren, van joden en niet-joden. Roethe vond wel dat Zarncke Sijmons daarmee onrecht had aangedaan.

Schokkend is ook dat Roethe, in augustus 1913 met vakantie in Hohenschwangau, zich beklagde over de vele joden en gemengde paren in dit oord. Hij rook ze al op afstand en het maakte op hem een perverse indruk. En hij voegde er aan toe dat de meeste germanisten in zijn tijd joden of 'Judengenossen' waren, wat hem kennelijk verontrustte. Hij noemde een serie namen van joodse germanisten uit Duitsland, niet die van Sijmons dus.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog ontving Roethe, zo schreef hij op 25 februari 1915 aan Schröder, een 'sehr hübschen Brief, voll Verständnis für unsre Lage u. voll Wärme' van Sijmons, wat hij opvallend vond, omdat men in brede kring in Nederland inmiddels immers zo anti-Duits was. Schröder op zijn beurt schreef in 1916 dat de historicus Karl Spannagel uit Münster in Nederland was geweest en daar 'auf Sijmons Empfehlung auf alle vorhandenen Juden hereingefallen' was. Zelfs 'den edlen Polak' had hij opgezocht.⁷⁰

Barend Sijmons was natuurlijk van jongs af aan bekend met de al dan niet vage antisemitische sentimenten in Duitsland en daarbuiten. In hoeverre hij die ook vermoedde bij Schröder, Roethe en Zarncke is niet meer te achterhalen. Hij is in zijn Duitse contacten waarschijnlijk wel altijd omzichtig te werk gegaan. Zarncke had, afgezien van de abjecte duiding die hij er aan gaf, misschien gelijk dat Sijmons probeerde met iedereen op goede voet te blijven en misschien kwam daaruit ook voort dat hij op Roethe en Schröder de indruk maakte onzelfstandig en zwak te zijn.

Voorzitter Onderwijsraad en Academisch Statuut 1921

Sijmons' wens dat er een apart Onderwijsministerie moest komen, ging in 1918 in vervulling toen bij Koninklijk Besluit van 25 september het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen werd gecreëerd. In aansluiting daarop werd in 1919 de nationale Onderwijsraad, adviesorgaan voor de regering, geïnstalleerd. Herman Bavinck (1854–1921), theologisch hoogleraar aan de Vrije Universiteit en lid van de Eerste Kamer werd voorzitter, Sijmons vice-voorzitter. Toen twee jaar later Bavinck overleed, nam Sijmons deze vooraanstaande plaats van hem over. Vergaderingen presideren ging hem goed af. 'Niemand die zóó goed als hij in een verward geworden discussie den draad weer wist op te vatten en de gedachtenwisseling te leiden tot een vruchtbaar resultaat'.⁷¹

Het jaar 1921, waarin Sijmons zijn veertigjarig ambtsjubileum als hoogleraar vierde, deed ook een andere grote wens in vervulling gaan, want mede door zijn aanhoudende inspanningen kwam het Academisch Statuut tot stand, dat de universitaire graden in de moderne talen regelde. Eindelijk was het mogelijk kandidaats- en doctoraal examens in die vakken af te leggen en de doctorstitel te verwerven. De studenten van de 'Groningsche Literarische Faculteitsvereniging' wensten Sijmons toe dat hij van deze wetswijziging 'spoedig de goede resultaten [zou] zien'.⁷²

Bij het tienjarig bestaan van de Onderwijsraad gaf Sijmons in een rede, die hij beslist geen 'feestrede' wilde noemen, een overzicht van de werkzaamheden van de raad.

*Leden van de
Onderwijsraad.
B. Sijmons tweede
rij, zesde van links*

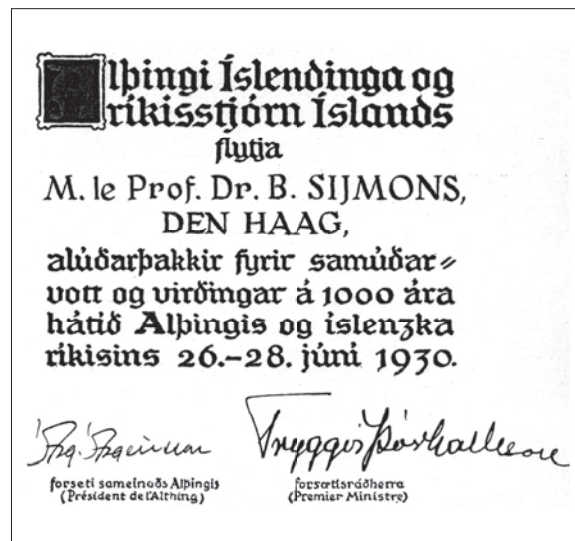

Over het nieuwe Academisch Statuut was hij vanzelfsprekend enthousiast, maar over de resultaten van de Tweede Afdeling van de raad, waar hij tevens voorzitter van was en die adviseerde over het middelbaar onderwijs, kon hij alleen in mineur spreken. In 1919, 1924 en 1927 had de minister aan de Raad advies gevraagd ten aanzien van de herziening van de wet op het middelbaar onderwijs en alle drie de adviezen verdwenen in een la. De Tweede Afdeling had, na het eerste verzoek van 1919, na twee jaar een rapport uitgebracht dat deels overeenkwam met het minderheidsadvies van de 'ineenschakelingscommissie'. Ook nu werd er met warme instemming van Sijmons voor gepleit dat het diploma van zowel gymnasium als vijfjarige HBS toegang zou verlenen tot alle universitaire studies. Sijmons hechtte meer belang aan de wijze waarop de leerlingen iets leren dan aan wat zij precies leren. Daarnaast pleitte de raad voor instelling van een lyceum, een idee dat ook in de 'ineenschakelingscommissie' al was gelanceerd. Voor de Algemene Vergadering van de 'Vereeniging van Leeraren bij het Middelbaar Onderwijs' op 4 september 1920 te Haarlem had Sijmons omstandig de plannen uitgelegd en gedebatteerd met voor- en tegenstanders. Het leidde uiteindelijk tot niets. Het was een treurige opsomming die Sijmons in zijn rede van 1929 gaf van de inspanningen die de raad zich voor deze zaak had getroost. De Tweede Afdeling had maar liefst het oordeel van veertien organisaties en verenigingen gevraagd, artikelen en brochures van deskundigen verslonden, andere deskundigen gehoord, preadviezen van subcommissies gevraagd, zestien lange vergaderingen gehouden en haar denkbeelden uiteindelijk in een wetsontwerp met uitvoerige toelichting en talrijke bijlagen begin 1921 aan de minister aangeboden, die er vervolgens niets mee deed.⁷³

In 1930 ontving Barend Sijmons een onderscheiding van het parlement en de regering van het Koninkrijk IJsland

Ambtsjubilea en nationale bekendheid

Vele erbewijzen vielen Sijmons tijdens zijn werkzaam leven ten deel. Hij ontving het buitengewoon lidmaatschap van de Société Royale des Antiquaires du Nord in Kopenhagen (1894) en tegelijk met Abraham Kuyper werd hij buitenlands erelid van de Koninklijke Vlaamsche Academie (1903). Zij namen daarmee de plaatsen in van respectievelijk de politicus H.J.A.M. Schaepman en de literator Nicolaas Beets. Het erelidmaatschap bracht ook enig werk met zich mee, want Sijmons werd geacht zo nu en dan adviezen uit te brengen. Zo zond de Academie hem in 1907 het manuscript van een *Edda*-vertaling van de heren Jacobs en Soens met het verzoek om commentaar en in 1910 hield Sijmons voor de Vlaamsche Academie een lezing over *Heldensage en sprookje*. In datzelfde jaar kreeg hij het lidmaatschap van het

Barend Sijmons,
in 1921 geschilderd
door Jan Pieter
Veth (1864-1925).
In 1930 schonk
Sijmons het portret
aan de Groningse
universiteit. Het
hangt sindsdien in
de Senaatskamer
in het Academie-
gebouw

Koninklijk Genootschap van Wetenschappen te Uppsala en veel later, al tijdens zijn emeritaat in 1930, een hoge IJslandse onderscheiding.

Zijn eigen Groningse universiteit vergat hem evenmin. In 1906 – hij was toen 25 jaar hoogleraar – kwamen ‘autoriteiten, professoren, oudleerlingen en leerlingen, deputatiën enz’. (...) getuigenis afleggen van hunne vereering.⁷⁴ In totaal boden 44 personen, onder wie Jacques Oppenheim, Hendrik.L. Drucker, mr. Herman Schaap, mr. J.A.Tellegen en zijn zwager C.D. Viëtor hem een ‘vriendschapsblijk’ aan.⁷⁵ Langzamerhand werd Sijmons een nationale figuur. Het satirisch tijdschrift *De Ware Jacob* plaatste een karikatuur op de voorkant van het blad, een ‘eer’ die doorgaans alleen politici en kunstenaars te beurt viel.⁷⁶

Toen Sijmons dertig jaar hoogleraar was, sierde zijn foto, waarop hij losjes leunde op een boekenmolen en streng de camera in keek, op 25 maart 1911 de voorkant van het populaire tijdschrift *De Prins der Geïllustreerde Bladen*. Op pagina twee stond een kleinere foto, waarop Sijmons werd afgebeeld, terwijl hij college gaf aan zes mannelijke en dertien vrouwelijke studenten.

Zijn veertigjarig ambtsjubileum in 1921 werd nog grootser gevierd. Ditmaal was er een jubileumalbum met handtekeningenkaartjes van leerlingen, vrienden en vereerders. Tijdens een bijeenkomst op 20 april (zijn huwelijksdag!) werd hij onderscheiden tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau en Jacques Oppenheim, die als Staatsraad hem de versierselen op mocht spelden, vermeldde dat de Minister van Onderwijs in het bijzonder Sijmons’ verdiensten bij de totstandkoming van het Academisch Statuut zeer waardeerde. De Onderwijsraad schreef een brief met veel loftuitingen.⁷⁷

Oppenheim overhandigde Sijmons tevens namens vrienden en leerlingen een geschilderd portret door Jan Veth, die eerder de hoogleraren J.W. Moll (1917) en J.C. Kapteyn (1918) had geschilderd. Veth had Sijmons afgebeeld met ‘zijn fijne kop met de schrandere ogen, een half droefgeestige, half ironische trek om de dunne lippen’.⁷⁸ Bij zijn vertrek uit Groningen in 1930 schonk Sijmons het schilderij aan de universiteit, waarna het een plaats kreeg in de Senaatskamer.⁷⁹

Sijmons zelf oordeelde in 1921 in een terugblik op zijn loopbaan hard over zijn eigen prestaties. Zijn onbarmhartige zelfkritiek luidde dat hij als docent zijn plicht had gedaan, maar als

Foto van een college van Barend Sijmons, die gepubliceerd werd in De Prins der Geïllustreerde Bladen (25 maart 1911)

onderzoeker niet. ‘Het resultaat is stukwerk geweest: geen ware bevrediging, behalve soms in de collegekamer’.⁸⁰ Het is waar dat zijn belangrijkste wetenschappelijke werk al lang geleden was verschenen en dat in latere decennia zijn kwaliteiten als bestuurder meer op de voorgrond waren getreden.

Laatste jaren

Op 1 september 1924 ging Sijmons op ruim 70-jarige leeftijd met emeritaat. Men had hem kennelijk gegund dat hij het hele academiejaar 1923/1924 in dienst kon blijven. Hij was 43 jaar aan de universiteit hoogleraar geweest, langer dan iemand voor hem. Node nam hij afscheid, want hij was zeer gehecht aan het academieleven en hij wilde graag college blijven geven. Aan een student die in december 1924 nog tentamen bij hem wilde doen schreef hij enigszins bitter dat hij geen lid meer van de faculteit was en dus ‘buiten alles [stond] wat daar voorvalt’.⁸¹ Zijn wetenschappelijk en bestuurlijk werk ging echter door. Na de dood van Hugo Gering in 1925 maakte hij in diens geest de Edda-uitgave af, waarbij het hem soms moeite kostte zijn eigen inzichten niet teveel te laten doorklinken. Uiteindelijk verscheen het commentaar op de goden- en heldenliederen in 1927 en 1931 en daarmee was het project dat hij in 1888 met Gering was gestart na ruim veertig jaar tot een goed einde gekomen. Ruim een maand na zijn officiële vertrek werd in de Senaatskamer aan zijn opvolger J.M.N. Kapteyn een eredoctoraat aangeboden van de universiteit in Bonn. Het moet voor Sijmons pijn-

lijk zijn geweest dat hem een dergelijke eer nooit te beurt was gevallen. Dit werd nauwelijks goed gemaakt door de vriendelijke woorden van de hoogleraar Theodor Frings die namens de universiteit Bonn zei dat een deel van de eer ook Sijmons gold.⁸²

Een eredoctoraat was dan wel niet voor hem weggelegd, maar aan dankbetuigingen heeft het Sijmons in ieder geval nooit ontbroken. Bij zijn afscheid kreeg hij nog een oorkonde van zijn leerlingen en in 1926 stuurde de universiteit van Leipzig hem een gelukwens omdat hij vijftig jaar geleden was gepromoveerd.

Sijmons' laatste levensjaren waren niet gelukkig. De vrienden uit zijn jonge jaren waren al lang overleden.⁸³ In 1925 overleed na een langdurige ziekte ook zijn vrouw Nancy. Zijn veertigjarig jubileum had zij 'met een bijna heroïeke lichamelijke inspanning' bijgewoond en meer dan Sijmons zelf genoten van de hem gebrachte hulde. Van sommige anderen, die hij eens zijn vrienden mocht noemen, zo meende zijn leerling M. Schönfeld was hij langzamerhand vervreemd. Hij was nu eenmaal niet altijd makkelijk in de omgang en zijn subjectiviteit in de beoordeling van anderen speelde hem wel eens parten.⁸⁴ Uit eenzaamheid en om dichterbij zijn werk voor de Onderwijsraad te wonen, verhuisde hij in 1930 naar een van zijn zusters aan de Frankenslag 319 in Den Haag. Aan de Groningse bioloog en vriend van de laatste jaren, prof.dr. J.W. Moll, die hem gelukwenste in zijn nieuwe woonplaats, bekende hij dat hij nog niet erg kon wennen in Den Haag. Hij vond het niet verbazingwekkend dat hij zich daar een vreemdeling voelde na meer dan een halve eeuw in Groningen te hebben gewoond. 'Zich los te rukken uit den bodem, waar men zich reeds vastgegroeid waande' was niet eenvoudig. Hij zou zeker eens gebruik maken van Moll's uitnodiging om zijn gast te zijn; ook andere Groningse vrienden hadden hem dat aangeboden.⁸⁵

In maart 1931 ontving Sijmons een brief van de Rector Magnificus van de Groningse universiteit namens de Senaat ter gelegenheid van het feit dat Sijmons vijftig jaar geleden zijn ambt als hoogleraar had aanvaard. De Rector memoreerde dat Sijmons de Duitse taal- en letterkunde aan de universiteit had ontwikkeld en dat mede door zijn inzet de Groningse universiteit het eerste centrum was geworden van de studie der moderne filologie in Nederland.

'De wetenschap hebt Gij door voortreffelijke werken gediend. Het onderwijs in zijn gehele omvang had Uwe warme belangstelling, en nog steeds zijt Gij als voorzitter van den Onderwijsraad op onvermoeide wijze voor de belangen van het onderwijs in al zijn geledingen werkzaam'.

De Senaat herinnerde hem vooral als 'zijn medelid, die door zijne weldoordachte uiteenzettingen, klare formuleeringen en gezaghebbend woord dikwijls leiding wist te geven aan zijne beraadslagingen en de vader zijt geweest van menig advies, dat van den Senaat is uitgegaan'.⁸⁶

Sijmons antwoordde veertien dagen later uit Den Haag. Hij had de 28ste maart meer als 'ernstige herdenkingsdag' dan als feestdag ervaren, maar de brief van de Senaat had hem goed gedaan.

*Foto's van
Barend Sijmons
op latere leeftijd*

'Het is mij, dank zij de gunst der omstandigheden, gegeven geweest een nieuw vak van wetenschap voor het eerst in Nederland en wel in Groningen te vertegenwoordigen', zo schreef hij. Hij herinnerde eraan dat hij de groei en bloei van de Groningse universiteit van nabij had mogen gadeslaan en het aantal studenten dat in de cursus 1880/1881 nog 251 bedroeg had zien verviervoudigen. Hij zei het er niet met zoveel woorden bij, maar hij was zich er wel van bewust dat hij aan die bloei een belangrijke bijdrage had geleverd.

'Gelukkig staat de wet toe dat ik mij als een der Uwen mag blijven beschouwen. Maar ook al ware dit niet het geval, geen wetsbepaling zoude mijn gevoel van saamhoorigheid met een belangstelling in de Groningsche universiteit kunnen onderdrukken. Zij heeft mij zeker meer gegeven dan ik haar heb kunnen teruggeven: een arbeidsveld, dat, naast teleurstellingen en bij het volle besef van tekortkomingen door eigen schuld, voldoening en levensvreugde heeft geschonken'.⁸⁷

Toen hij in maart 1932 zijn voorzitterschap van de Onderwijsraad had neergelegd, keerde hij toch weer terug naar Groningen. Hij ging er wonen aan de Praediniussingel 6, zij het dat dit nauwelijks meer dan een postadres was. In de herfst van 1931 had zich een ernstige

progressieve ziekte geopenbaard, die uiteindelijk zijn ledematen verlamde. Hij werd er eerst voor verpleegd in een Haags ziekenhuis en de laatste drie jaren van zijn leven bracht hij grotendeels door in het Groningse Diaconessenziekenhuis, waar hij zich ondermeer verdiepte in de *Erinnerungen 1848-1914* (Leipzig 1928) van de taalkundige Ulrich F.W. von Wilamowitz-Moellendorff (1848-1931). Schrijven kon hij niet meer en zijn brieven moest hij dicteren. Zo liet hij op 8 juli 1932 aan de taalkundige Carl von Kraus (1868-1952) weten dat hij bericht had ontvangen van het overlijden van diens schoonvader Eduard Sievers, eveneens een taalkundige, die Sijmons ook goed had gekend. Dat Sievers zijn ‘Arbeitskraft und Arbeitsfreude’ tot enige weken voor zijn dood had behouden, zag Sijmons als een groot voorrecht. Zelf, zo ‘schreef’ hij Kraus, was hij al maandenlang aan een ziekenhuisbed gekluisterd en kon hij zijn voeten en handen niet meer gebruiken.⁸⁸

Overlijden

Barend Sijmons stierf op 28 maart 1935, op de dag af 54 jaar nadat hij zijn oratie had uitgesproken. Op maandag 1 april werd hij begraven op de Zuiderbegraafplaats in hetzelfde graf als zijn vrouw.⁸⁹ De belangstelling bij de uitvaart was groot. Veel professoren uit Groningen en andere universiteitssteden waren aanwezig, benevens de rector en oud-rector van het Stedelijk Gymnasium, de wethouder van Onderwijs en studenten en leraren en leraressen uit het middelbaar onderwijs. Johan Huizinga had laten weten dat hij ziek was en tot zijn grote spijt de Letterkundige Afdeeling van de Academie niet kon vertegenwoordigen. De Groningse Rector Magnificus G. van der Leeuw schetste in een lange rede Sijmons’ betekenis voor het hoger en middelbaar onderwijs. Hij noemde hem ‘de man van het juiste, veelal beslissende woord’. Hij herinnerde zich hoe blij hij was toen hij als jong hoogleraar met angst en beven iets over het Academisch Statuut waagde te zeggen en de instemming van Sijmons verwierf! Van der Leeuw noemde hem ook een moeilijk man, voor zichzelf en voor anderen, iemand die hard kon zijn, maar ook licht geroerd, een onvergetelijk man, zeker voor zijn vrienden, die zo’n belangrijke plaats in zijn leven innamen.

Prof. dr. A.G. Roos sprak namens de Letterenfaculteit waar Sijmons lang voorzitter van was geweest. ‘Zijn woord bezat in Faculteit groot gezag’, vooral omdat hij altijd grondig was geïnformeerd en met ‘bezonken oordeel en rustige scherpzinnigheid, het voor en tegen afwoog’ en omdat hij eerlijk en helder formulerend zijn mening vormde. Hij behoorde tot de generatie van Van Hamel, van Helten, Heymans, Speyer en Polak, van wie de meesten volgens Roos niet alleen zijn collega’s waren, maar ook zijn vrienden.⁹⁰

Sijmons’ neef Alexander Berlijn, zoon van zijn halfzuster Jeanne (‘Jenny’) Berlijn-Sijmons, bedankte aan het graf.

Sijmons' Amsterdamse collega J.H. Scholte herdacht hem in zijn college over Friedrich Hebbel, waarin hij zijn studenten onder ogen bracht dat het voor een belangrijk deel aan Sijmons was te danken dat 'wij hier in zoo grooten getale en onder zoo geordende studieverhoudingen bijeen zijn' en dat de 'moderne talen een volwaardige plaats naast de klassieke talen en het Nederlandsch, eerst op de gymnasia en hoogere burgerscholen dan ook aan de universiteiten hebben verworven'.

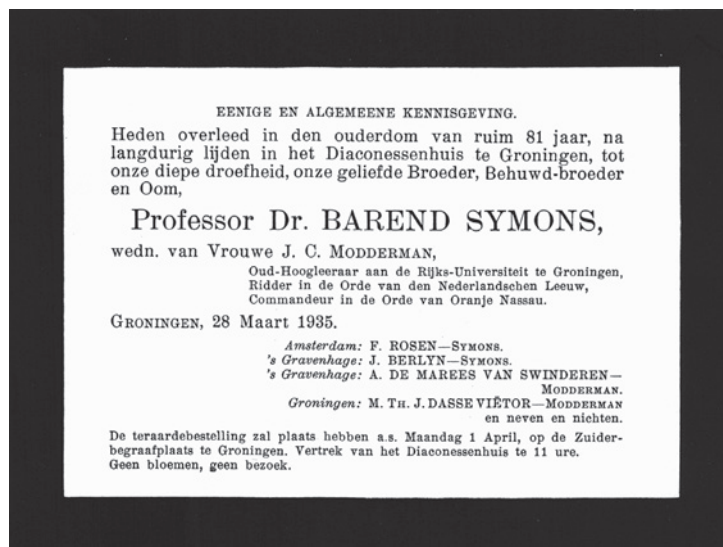
Sijmons stierf als laatste van de vriendenkring waartoe Oppenheim, Drucker, Fokker en, zij het in iets mindere mate, Van Hamel behoorden. Voor hen schreef hij warme artikelen in de *Groningsche Volksalmanak*, *Studentenalmanak* en *De Gids*. Sijmons zelf werd herdacht door zijn opvolger Kapteyn in het *Jaarboek* van de Groningse universiteit.

Sijmons' zuster, Fanny Rosen-Sijmons, halfzuster Jenny Berlijn-Sijmons en zijn neef Alexander Berlijn stierven acht jaar na Barend Sijmons in Sobibor en Auschwitz.⁹¹

Barend Sijmons zag in zijn leven meerdere grote wensen in vervulling gaan. Er was in 1918 een Ministerie van Onderwijs gekomen en in 1921 had het Academisch Statuut universitaire graden voor de moderne talen ingesteld. Vooral aan de totstandkoming van het Academisch Statuut had Sijmons als voorzitter van de Onderwijsraad een grote bijdrage geleverd.

Van groot belang is ook zijn inzet geweest voor de Groningse universiteit, die haar aantallen studenten in de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aanzienlijk zag stijgen, dankzij het initiatief van het Gemeentebestuur in 1876, maar vervolgens ook dankzij Sijmons' ijveren voor het aantrekken van hoogleraren Frans en Engels en voor lectoren in de drie moderne talen. Hij was de drijvende kracht achter de opbouw van de boekencollectie in de moderne talen en de oprichting van het Germanistisch-Romanistisch Instituut. Vooral in de eerste decennia van zijn professoraat gaf hij een belangrijke impuls aan de ontwikkeling van de filologie in Nederland, in navolging van wat in Duitsland al eerder op gang was gekomen. En vooral in die eerste tijd eiste hij teveel van zijn zichzelf, wat tot langdurige periodes van werkloosheid leidde. Maar zoals hij zelf op 17 december 1922 schreef aan zijn collega Edward Schröder: 'Werken is uiteindelijk het enige dat het bestaan draaglijk maakt'.

Overlijdens-bericht van Barend Sijmons. Zijn naam werd soms als Symons geschreven.

Noten

- [1] Na Barend werden in het gezin Sijmons–Berlijn geboren Fanny (1856–Sobibor 1943), Francijntje Julia (1859–?) en Julius (1862–?). Uit het tweede huwelijk (1867) van zijn vader met Jeannette Emanuel werd in 1868 een dochter Jeanne (1868–Auschwitz 1943) geboren.
- [2] A.D. Haverkamp, *De ontwikkeling der oorheekunde in Nederland door de pioniers Van den Broek, Symons en Swaagman* (Rotterdam 1947).
- [3] D. Hausdorff, *Jizkor. Platenatlas van drie en een halve eeuw geschiedenis van de joodse gemeente in Rotterdam van 1610 tot ongeveer 1960* (Baarn 1978).
- [4] Universitätsarchiv Leipzig, UAL, Promotionsakte, Phil.Fak. Prom. AF 73, B1.6, B. Sijmons, ‘Lebenslauf’.
- [5] Universiteitsmuseum (UM) Groningen, collectie Sijmons, ‘Verzeichnis der Abiturienten des Lyceums [in Hannover] vom Jahre 1873’.
- [6] Groninger Archieven, Bijlagen huwelijksakte Sijmons–Modderman, 20 april 1881. In 1872 werd B. Sijmons voor de lichtung 1873 ingeschreven onder nummer 494, maar hij werd door de Militieraad vrijgesteld van dienst.
- [7] Universitätsarchiv Leipzig, schriftelijke inlichting, d.d. 31 mei 2005.
- [8] Het gezin Brockhaus vestigde zich in 1811 in Altenburg en in 1817 in Leipzig.
- [9] Universiteitsbibliotheek (UB) Leiden, BPL 2710, brieven van B. Sijmons aan C.P. Tiele, 24 april en 3 oktober 1873 en 25 juli 1876.
- [10] S. Volkov, *Die Juden in Deutschland 1780-1918* (München 1994), 55.
- [11] Universitätsarchiv Leipzig. Door B. Sijmons handgeschreven ‘Lebenslauf’.
- [12] Universitätsbibliothek München, brief van B. Sijmons aan H. Paul, 15 juli 1877.
- [13] Groninger Archieven (GA), archief Curatoren Rijksuniversiteit Groningen (RUG), inv.nr 213, alfabetisch register op het verhandelde. Ministeriële Beschikking 24 april 1878, nr 30, afdeling O.
- [14] B. Sijmons (1914), ‘Het onderwijs in de moderne talen’, in: *Academica Groningana MDCXIV – MCMXIV* (Groningen 1914) 421
- [15] B. Sijmons, *Over de wetenschappelijke beoefening der moderne talen* (Groningen 1878) 13.
- [16] B. Sijmons, ‘Professor Oppenheim’, in: *De Gids* (1924) 271–279; B. Sijmons, ‘Het onderwijs in de moderne talen’ (1914) 421.
- [17] B. Sijmons, ‘Professor Oppenheim’, in: *De Gids* (1924) 271–279.
- [18] B. Sijmons ‘Het onderwijs in de moderne talen’(1914), 422 en B.H.C.K. van der Wijck, *Jaarboek der Rijksuniversiteit Groningen* (1879) 29.

- [19] In 1879 vond voor de moderne talen een splitsing plaats in A en B aktes. Voor MO-A was kennis van taal, uitspraak en grammatica vereist, voor B tevens van letterkunde. Akte A gaf onderwijsbevoegdheid voor alle scholen van lager en middelbaar onderwijs, met uitzondering van de vijfjarige HBS. Voor het gymnasium voldeed een A-akte.
- [20] J. Engels, 'Zeventig jaar Nederlandse romanistiek (1884-1954), in: *Levende Talen* (1954), 257.
- [21] De examens en promoties werden geregeld bij Koninklijk Besluit van 27 april 1877 (Staatsblad 87) dat tegelijk met de wet in werking trad.
- [22] B. Sijmons, 'Het onderwijs in de moderne talen' (1914), 423 en B. Sijmons (1881) 26.
- [23] Elisabeth C.M. van Hall (1826-1894), dochter van de hoogleraar H.C. van Hall.
- [24] Getuigen waren mr. Antonius Modderman (1853-1902), C.D. Viëtor (1853-1922), wijnkoper en gehuwd met Maria Th.J. Modderman (1858-1936), jhr. François van Panhuys (1846-1897), jurist en echtgenoot van Anna H. Modderman (1848-1922) en Pieter C. Plugge (1878-1897), hoogleraar artseneijbereidkunde en toxicologie (1878-1897).
- [25] M. Schönfeld, 'Levensbericht van B. Sijmons (18 november 1853-28 maart 1935)', in: *Jaarboek der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam 1934-35* (Amsterdam 1935) 229-235.
- [26] Ongepubliceerd dagboek van Frederike van Uildriks. Zie ook: I. de Wilde (1998) en M. Bosch en E. ter Braak, 'Dagboek van een vrij huwelijk. Frederica van Uildriks en Vitus Bruinsma; in: *Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis* 18 (1998) 117-140.
- [27] Jantina Haitzema Viëtor (1853-1922) was getrouwd met Edzard J. Modderman (1835-1872), griffier van de arrondissementsrechtbank in Winschoten en broer van Nancy's vader. Een zuster van Nancy, Anna was getrouwd met een broer van Jantina. Barend en Nancy Sijmons waren wel donateur van de 'Groningsche Vrouwelijke Studenten Club "Magna Pete"'.
- [28] Göttingen, Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek, brief van B. Sijmons aan A.S. Napier, d.d. 14 mei 1885.
- [29] B. Sijmons, 'De studie der vrouw in de letteren' (1914), 435.
- [30] B. Sijmons, idem (1914), 431 en *Jaarboek der Rijksuniversiteit Groningen* (1907-1908) 31.
- [31] Universitätsbibliothek München, brieven van B. Sijmons aan H. Paul, 17/1 en 30/3 1880, 15/1 en 27/2/1881, 1/6, 12/10, en 13/12 1882, 6/3 en 16/4 1883.
- [32] E. Martin had ook in 1872 al een uitgave van de *Kudrun* verzorgd. Na zijn dood in 1910 verscheen nog een door H.L. Löschhorn bewerkte herdruk van Martin's uitgave van de *Kudrun*.

- [33] B. Sijmons, 'Hugo Gering. Ein Nachruf', in: *Arkiv för nordisk filologi* 41 (1925) 339.
- [34] Universitätsbibliothek München, brieven van B. Sijmons aan H. Paul, d.d. 26 februari en 18 september 1896 en 4 september 1897.
- [35] I.H. Gosses, 'In memoriam Barend Sijmons', in: *Der Clercke Cronike. Algemeen Groningsch Studentenweekblad* (6 april 1935).
- [36] J. Elema, 'De Fakulteit der Letteren en Wijsbegeerte 1914-1964', in: *Universitas Groningana MCMXIV-MCMLXIV. Gedenkboek ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan der Rijks-Universiteit te Groningen* (Groningen 1964) 189-238.
- [37] Koninklijke Bibliotheek Den Haag, brief van B. Sijmons aan J.J. Salverda de Grave, d.d. 22 december 1901. Recensie van C.M. Robert in *Museum* 9 (1901) 12, 294-295.
- [38] R.C. Boer promoveerde in 1888 op *Orvar-Odds Saga*, dat verscheen in de Altnordische Saga-bibliotheek, waarvan Hugo Gering redacteur was. Boer was daarna zes jaar privaat-docent in Groningen. H.W.J. Kroes promoveerde op *Untersuchungen über das Lied vom Hürnen Seyfried* (Gouda 1924). Hij was leraar en van 1946-1955 hoogleraar Duitse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam.
- [39] Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen, brieven van B. Sijmons aan E. Schröder van 24/4/1904, 26/4/1911, 12/11/1911 en 17/12/1922.
- [40] *Catalogus der afdeeling Duitse letterkunde en letterkundige geschiedenis der laatste vier eeuwen* (Groningen en Den Haag 1913). Enkele jaren later verscheen *Catalogus der afdeeling Engelsche taal- en letterkunde* (Groningen en Den Haag 1917).
- [41] UB Groningen, collectie J.W. Moll, brief van B. Sijmons aan J.W. Moll, d.d. 3 mei 1891.
- [42] UB Leiden, brieven van B. Sijmons aan L.D. Petit van 27 en 31 oktober en 15 november 1905 betreffende de lijst der geschriften van P.L. Muller.
- [43] B. Sijmons (1902) 1.
- [44] UB Leiden, brief van B. Sijmons aan R.A. Kollewijn, d.d. 6 december 1891.
- [45] R.A. Kollewijn, 'Onze lastige spelling', in: *Vragen van den dag*, 6 (1891) 577-596.
- [46] B. Sijmons (1909) 3.
- [47] Pas in 1908 sloot 'Burgerplicht' zich aan bij de VDB.
- [48] F.R.H. Smit en W.R.H. Koops, *De Groninger Academiebrand 30 augustus 1906* (Groningen 2006).
- [49] B. Sijmons, 'Prof.Dr. A.P. Fokker (8 juli 1840-8 oktober 1906). In Memoriam', in: *Groningsche Volksalmanak voor het jaar 1907* (Groningen 1906) 130-142.
- [50] B. Sijmons, 'In memoriam Prof. Dr.A.G. van Hamel', in: *Groningsche Studentenalmanak* (Groningen 1908) 57-70.
- [51] B. Sijmons, 'Professor Oppenheim', in: *De Gids* (1924) 271-279.

- [52] B. Sijmons, 'Mr.H.L. Drucker', in: *Groningsche Volksalmanak voor het jaar 1918* (Groningen 1917) 170-179.
- [53] Gerrit Voerman, 'Hendrik Lodewijk Temme', in: *Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland (BWSAN)*. Deel 5 (1992) 287-290; Myriam Everard, 'Wilhelmina Elisabeth Lensing', in: *BWSAN*, Deel 8 (2001) 151-158.
- [54] B. Sijmons, 'Professor Oppenheim', in: *De Gids* (1924) IV, 271-279.
- [55] B. Sijmons, 'Professor Oppenheim', in: *De Gids* (1924) IV, 271-279.
- [56] B. Sijmons (1901) 4.
- [57] UB Leiden, brieven van B. Sijmons aan P.J. Cosijn, d.d. 2 en 13 februari 1899.
- [58] J.M.N. Kapteyn, 'Dr. Barend Symons', in: *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen/Batavia 1935) 52.
- [59] Groninger Archieven, archief 'Burgerplicht', inv.nr 1 Notulenboeken.
- [60] A.J. van Essen (1938).
- [61] B. Sijmons (1881) 25.
- [62] J. Elema (1964) 189-237.
- [63] B. Sijmons, 'De studie der vrouw in de letteren', in: C.M. Werker-Beaujon, Clara Wichmann en W.H.M. Werker (red.), *De vrouw, de vrouwenbeweging en het vrouwenvraagstuk Encyclopaedisch Handboek*, Deel I (Amsterdam 1914) 746-751.
- [64] UB Leiden, brief van B. Sijmons aan Taco H. de Beer, d.d. 31 december 1930.
- [65] *Jaarboek van de Rijksuniversiteit te Groningen 19012-1903* (Groningen 1903). 36.
- [66] B. Sijmons, *Een Ministerie van Onderwijs* (Uitgave van de Algemene Vereniging van Academisch Gevormde Leeraren) (Amsterdam z.j. [1916]).
- [67] J. Elema (1964) 189-237.
- [68] UB Leiden, brieven van B. Sijmons aan *De Gids*, d.d. 14/2, 17/2, 19/2 en 21/2 1917.
- [69] *Academia Groningana 29 juni-1 juli 1914* (Groningen 1916) 37-38.
- [70] D. Ruprecht und K. Stackmann (hrsg.), *Regesten zum Briefwechsel zwischen Gustav Roethe und Edward Schröder* (Göttingen 2000). Brief van E. Schröder aan G. Roethe, d.d. 28 september 1916. Waarschijnlijk doelde hij op Leon Polak, die in 1922 bij Sijmons promoveerde op *Untersuchungen über die Sage vom Burgundenuntergang*.
- [71] I.H. Gosses (1935).
- [72] UM Groningen, dossier B. Sijmons, brief van J.J. Poortman, abactis van de 'Groningsche Literarische Faculteitsvereniging' d.d. 28 maart 1921.
- [73] B. Sijmons (1929) 6.
- [74] Centraal Bureau voor Genealogie, Den Haag, bericht uit onbekende krant.
- [75] UM Groningen, Naamlijst der deelnemers aan het vriendschapsblijk op 28 maart 1906.

- [76] *De Ware Jacob* 5 (14 april 1906). Tekening van Ton van Tast.
- [77] UM Groningen, brieven aan B. Sijmons van de Onderwijsraad d.d. 19 april 1921 en van de 'Groningsche Literarische Faculteitsvereniging' d.d. 28 maart 1921.
- [78] M. Schönfeld (1935) 234.
- [79] *Jaarboek der Rijkuniversiteit te Groningen 1920-1921* (Groningen 1921) 36. Jan Pieter Veth (1864-1925) schilderde ook portretten van de Groningse hoogleraren J.W. Moll (1917) en J.C. Kapteyn (1918 en 1921)
- [80] M. Schönfeld (1935) 233.
- [81] Tresoar Leeuwarden, brief van B. Sijmons aan G. Dijkstra te Leeuwarden, d.d. 2 december 1924.
- [82] *Der Clercke Cronike* (11 oktober 1924).
- [83] M. Schönfeld (1935) 233.
- [84] M. Schönfeld (1935) 233.
- [85] UB Groningen, brief van B. Sijmons aan J.W. Moll, d.d. 17 april 1930.
- [86] UB Groningen, brief van Rector Magnificus en Secretaris van de Senaat van de Rijksuniversiteit te Groningen aan B. Sijmons, d.d. 27 maart 1931.
- [87] UM Groningen, brief van B. Sijmons aan Rector en Senaat der Rijksuniversiteit te Groningen, d.d. 17 april 1931.
- [88] Bayerische Staatsbibliothek München, brief van B. Sijmons aan C. von Kraus, d.d. 8 juli 1932.
- [89] Het graf is te vinden in rij 7, nummer 17.
- [90] 'Prof. Symons ten grave gedragen. Hoogleraren spreken woorden van grooten eerbied', in: *Provinciale Groninger Courant* (1 april 1935).
- [91] Fanny Rosen-Sijmons (Rotterdam 4 december 1856-Sobibor 16 juli 1943), Jeanne ('Jenny') Berlijn-Sijmons (Rotterdam 24 april 1868-Auschwitz 26 februari 1943) en Alexander Berlijn ('s-Gravenhage 30 oktober 1894-Auschwitz 26 februari 1943). Jeanne Berlijn-Sijmons was de dochter uit het tweede huwelijk van Barend Sijmons' vader. Op 28 januari 1894 trouwde zij in Rotterdam met Martinus Berlijn, zoon van Jacques Berlijn en Elizabeth Ezechiels. Uit dit huwelijk werd geboren Alexander Berlijn ('s-Gravenhage 1894-Auschwitz 1943).

Publikaties van Barend Sijmons

Untersuchungen über die sogenannte Völsunga Saga (Halle 1876).

Inauguraldissertation Leipzig.

Tevens in: H. Paul und W. Braune (hrsg.) *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, III, 2.

Over de wetenschappelijk beoefening der moderne talen. Toespraak bij de opening zijner lessen, gehouden op vrijdag den 27 september 1878 (Groningen 1878).

Jacob Grimm, de schepper der historische spraakkunst. Redevoering bij de aanvaarding van het hoogleraarsambt aan de Rijksuniversiteit te Groningen (Groningen 1881).

Kudrun (inleiding en tekstbezorging).

Uitgegeven in de Altdeutsche Textbibliothek von H. Paul, nr 5

(Max Niemeyer Halle 1883).

Tweede verbeterde druk Halle 1914;

Derde druk, bewerkt en ingeleid door Bruno Boesch (Niemeyer Tübingen, 1954).

Vierde druk, bewerkt en ingeleid door Bruno Boesch (Niemeyer Tübingen, 1964).

Die Lieder der Edda, herausgegeben von B. Sijmons und H. Gering.

1 Band Abteilung 1. Götterlieder (Halle 1888)

Abteilung 2. Heldenlieder (Halle 1901)

2 Band *Vollständiges Wörterbuch zu den Liedern der Edda*, herausgegeben von H. Gering. (Halle 1903).

3 Band *Kommentar zu den Liedern der Edda*. Von H. Gering. Nach dem Tode des Verfassers (1925) herausgegeben von B. Sijmons.

1. Hälfte. Götterlieder (Halle 1927).

2. Hälfte. Heldenlieder (Halle 1931).

Germanische Heldensage (1889); tweede verbeterde druk Strassburg 1898)

(Sonderabdruck aus der zweiten Auflage von Pauls *Grundriss der Germanischen Philologie*).

‘De ontwikkelingsgang der Germaansche mythologie. Redevoering, uitgesproken bij de overdracht van het rectoraat der Rijks-Universiteit te Groningen, den 20sten September 1892’, in: *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen 1891-1892* (Groningen 1892) 3-35.

‘Prof.dr. J. Beckering Vinckers. In memoriam’, in: *Groningsche Studenten Almanak* (Groningen 1893) 49-58.

Over de onlangs ontdekte fragmenten van eene Oudsakische bewerking der Genesis (Amsterdam 1894).

‘De opleiding der leeraren in de moderne talen’, in: *Handelingen van het Eerste Nederlandsche Philologen-Congres te Amsterdam* (1898) 24-50.

‘Het stamland der Indogermanen’, in: *Handelingen en mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde 1898-1899* (Leiden 1899).

‘Pieter Jakob Cosijn, in: *Jaarboek van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen 1900* (Amsterdam 1901) 3-39.

‘Openingsrede’, in: *Handelingen van het Derde Nederlandsche Philologen-Congres te Groningen* (Groningen 1902) 1-9.

‘Prof.dr. A.P. Fokker (8 juli 1840-8 oktober 1906). In Memoriam’, in: *Groningsche Volksalmanak voor het jaar 1907* (Groningen 1906) 130-142.

‘In memoriam Prof.dr. A.G. van Hamel’, in: *Groningsche Studentenalmanak* (Groningen 1908) 57-70.

Het spellingdebat in de Tweede Kamer (Zwolle 1909). Voordracht gehouden op 1 juni 1909 te Utrecht voor de Vereniging tot Vereenvoudiging van onze Schrijftaal.

‘Heldensage en sprookje’, in: *Verslagen en mededeelingen van de Koninklijke Vlaamsche Academie* (Gent 1910).

‘Een nieuw ontdekt latijnsch-Gotisch bijbelfragment’, in: *Verslagen en mededeelingen van de Koninklijke Akademie der Wetenschappen, afdeling Letterkunde, Reeks 4, deel 10* (Amsterdam 1910) 337-359.

'In memoriam. Hieronymus Pol', in: *Groningsche Studenten Almanak* (Groningen 1912) 179-187.

'De studie der vrouw in de letteren', in: C.M. Werker-Beaujon, Clara Wichmann en W.H.M. Werker (red.), *De vrouw, de vrouwenbeweging en het vrouwenvraagstuk. Encyclopaedisch Handboek. Deel I* (Amsterdam 1914) 746-751.

'Het onderwijs in de moderne talen', in: *Academia Groningana MDCXIV-MCMXIV* (Groningen 1914) 416-437.

Moderne filologie aan de Groningsche universiteit. Toespraak gehouden bij de opening van het Germanistisch-Romanistisch Instituut der Rijksuniversiteit te Groningen op 1 mei 1915 (Groningen 1915).

Een Ministerie van Onderwijs (Voordracht uitgegeven door de Algemene Vereeniging van Academisch Gevormde Leeraren) (Amsterdam z.j. [1916]).

'De "Dichter" van het Nibelungenlied', in: *Onze Eeuw*, nr 16 (1916) 44-83.

'"Fransche" en "Duitsche" wetenschap. Met een naschrift door Prof.dr. J.J. Salverda de Grave', in: *De Gids*, jrg. 18 (1917) deel I, 545-551.

'Mr. H.L. Drucker (11 augustus 1857-5 september 1917). In Memoriam', in: *Groningsche Volksalmanak voor het jaar 1918* (Groningen 1917) 170-179.

Reorganisatie van ons voorbereidend Hooger Onderwijs. Inleiding op de bespreking van het voorontwerp der 2de Afdeling van den Onderwijsraad in de Algemeene Vergadering der Vereeniging van Leeraren bij het Middelbaar Onderwijs te Haarlem op 4 September 1920 ('s-Gravenhage 1920)

Het nieuwe Academisch Statuut (z.p. 1921). Reeks Manu Amica 30.

'Professor Oppenheim', in: *De Gids* (1924) deel IV, 271-279.

'Ragnarök', in: *De Gids* (1925) deel II, 195-219.

Herdenking van het tienjarig bestaan van den Onderwijsraad op 11 mei 1929 (z.p.z.j. [1929]).

Voorts ondermeer artikelen en recensies in:

Noord en Zuid. Taalkundig tijdschrift voor de beide Nederlanden, ten behoeve van onderwijzers

Taalstudie. Tweemandelijksch tijdschrift voor de studie der nieuwe talen

Onze volkstaal. Tijdschrift gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen

Museum. Maandblad voor philologie en geschiedenis

Onze eeuw. Maandschrift voor staatkunde, letteren, wetenschap en kunst

Taalkundige bijdragen

Taal en Letteren

Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur

Zeitschrift für deutsche Philologie

Germania. Vierteljahrsschrift für deutsche Alterthumskunde

Literaturblatt für deutsche und romanische Philologie

Arkiv för nordisk filologi

Geraadpleegde literatuur en archieven

Literatuur

- Bakker, D.M. en G.R.W. Dibbets, *Geschiedenis van de Nederlandse taalkunde* (Den Bosch 1977).
- Berkel, K. van, *Academische illusies. De Groningse universiteit in een tijd van crisis, bezetting en herstel, 1930-1950* (Amsterdam 2005).
- Bibliotheek der Rijksuniversiteit Groningen, Catalogus der Afdeling Duitsche letterkunde en letterkundige geschiedenis der laatste vier eeuwen* (Groningen 1913).
- Bibliotheek der Rijksuniversiteit Groningen, Catalogus der Afdeling Engelsche taal-en letterkunde* (Groningen 1917).
- Drent, C., *De liberale kiesvereniging 'Burgerplicht' te Groningen 1883-1908* (Haren 1993?).
- Ekkart, R.E.O. en J. Schuller tot Peursum-Meijer, *Groninger Academieportretten* (Groningen 1978).
- Elema, J., 'De Fakulteit der Letteren en Wijsbegeerte 1914-1964', in: *Universitas Groningana MCMXIV-MCMLXIV* (Groningen 1964) 189-238.
- Essen, A.J. van, *E. Kruisinga. A chapter in the history of linguistics in the Netherlands* (Leiden 1983).
- Harbers, H., 'Barend Sijmons', in: C. König (hrsg.), *Internationales Germanistenlexikon 1800-1950* Deel 2 (Berlin 2003).
- Hausdorff, D., *Jizkor. Platenatlas van drie en een halve eeuw geschiedenis van de joodse gemeente in Rotterdam van 1610 tot ongeveer 1960* (Baarn 1978).
- Haverkamp, A.D., *De ontwikkeling der oorheekunde in Nederland door de pioniers Van den Broek, Symons en Swaagman* (Rotterdam 1947) Proefschrift Leiden.

Jaarboeken der Rijksuniversiteit te Groningen.

Kapteijn, J.M.N., 'Dr Barend Sijmons', in: *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen 1935* (Groningen 1935) 49-52.

Klijnsma, M.H., *Burgerplicht. De VDB in de stad Groningen* (Groningen 1983).

Kollewijn, R.A. *Herinneringen* (Santpoort 1932).

Koops, W.R.H., *Het onderwijs in de moderne talen aan de Rijksuniversiteit te Groningen van 1877-1921* (Groningen 1980).

Leeuw, Dr. G. van der, 'Toespraak bij de begrafenis van Prof.Dr.B. Sijmons', in: *Provinciale Groninger Courant* (1 april 1935).

Noordegraaf, J., *Norm, geest en geschiedenis. Nederlandse taalkunde in de negentiende eeuw* (Proefschrift Rijksuniversiteit te Leiden 1985).

Noordegraaf, J., *Van Hemsterhuis tot Stutterheim. Over wetenschapsgeschiedenis* (Münster 2000).

Pekelharing, A., 'Mr. Sebastiaan Mattheus Sigismund Modderman (23 juli 1820- 22 mei 1900)', in: *Groningsche Volksalmanak* (Groningen 1901) 82-101.

De Prins der Geïllustreerde Bladen, jrg. 10 (1910-1911).

Rapport van de Staatscommissie voor de Reorganisatie van het Onderwijs. Twee delen (z.p.z.j. 1910).

Ruprecht, D. und K. Stackmann (hrsg.), *Regesten zum Briefwechsel zwischen Gustav Roethe und Edward Schröder* (Göttingen 2000).

Schönfeld, M., 'Levensbericht van B. Sijmons (18 november 1853-28 maart 1935)', in: *Jaarboek der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam 1934-1935* (Amsterdam 1935) 229-235.

Smit, F.R.H. en W.R.H. Koops, *De Groninger Academiebrand, 30 augustus 1906* (Groningen 2006).

Soeteman, Prof.dr. C., *Een eeuw Nederlandse Germanistiek. Afscheidscollege aan de Rijksuniversiteit te Leiden op 9 juni 1978* (Leiden 1978).

Trapman, J., 'Antonius Gerardus van Hamel', in: *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme*. Deel 6 (Kampen 2006) 110-112.

Volkov, S., *Die Juden in Deutschland 1780-1918* (München 1994).

Wilde, Inge de, *Nieuwe deelgenoten in de wetenschap. Vrouwelijke studenten en docenten aan de Rijksuniversiteit Groningen 1871-1919* (Assen 1998).

Wilde, Inge de, 'De pionier van het moderne talenonderwijs. Leven en werk van Barend Sijmons', in: *Biografie Bulletin* (najaar 2006) 55-58.

Archieven

's-Gravenhage

- Bureau voor Genealogie, familieadvertenties Sijmons en Berlijn
- Koninklijke Bibliotheek, brief van B. Sijmons aan J.J. Salverda de Grave, d.d. 22 december 1901; brieven van B. Sijmons aan J. te Winkel 1892-1911

Groningen

- Groninger Archieven
Bevolkingsregister 1880-1919; Gezinskaart; Huwelijksakte 1881
Archief Curatoren der Rijksuniversiteit te Groningen
- Universiteitsbibliotheek, brief van Jan Willem Mol aan Barend Sijmons 1891 en brieven van B. Sijmons aan J.W. Moll d.d. 3 mei 1891 en 17 april 1930
- Universiteitsmuseum, collectie B. Sijmons

Leeuwarden

- Tresoar, brieven van B. Sijmons aan F. Buitenrust Hetteema 1888-1930 en G. Dijkstra 1923-1924

Leiden

- Universiteitsbibliotheek, brieven van B. Sijmons aan T.H. de Beer, Erven F. Bohn, P.J. Cosijn, J. Franck, *De Gids*, C.C. van der Graft, R.A. Kolléwijn, R. van der Meulen,

J.W. Muller, L.D. Petit, W.G. Pluygers, Sijthoff's Uitgevers Maatschappij, J. Tideman,
C.P. Tiele

Rotterdam

- Gemeentearchief, Burgerlijke Stand

Göttingen

- Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek, brieven van B. Sijmons aan Edward Schröder, d.d. 24 april 1904, 26 april en 12 november 1911 en 17 december 1922 en brief van B. Sijmons aan Arthur Sampson Napier, d.d. 14 mei 1885

Leipzig

- Universitätsarchiv Leipzig, Promotionsakte Phil.Fak.Prom. AF 73 en 'Lebenslauf'

München

- Bayerische Staatsbibliothek München, brieven van B. Sijmons aan Karl von Kraus, d.d. 10 mei 1896 en 8 juli 1932
- Universitätsbibliothek, brieven van B. Sijmons aan Hermann Paul 1877-1913 en brief van B. Sijmons aan Ernst Kuhn

Illustratieverantwoording

Centraal Bureau voor Genealogie, fotocollectie Veenhuijzen, 's-Gravenhage, 9, 11, 14, 18

A.D. Haverkamp (1947), 10

Universiteitsbibliotheek Leiden, Prentenkabinet, 3

Universiteitsmuseum Groningen, 12, 16, 17, 20, 23, 24, 29, 30, 33, 36, 38, 39, 42, 43, 44,
47, 49

Personenregister

- Bavinck, H., 42
Beckering Vinckers, J., 23
Beer, T.H. de, 27, 54n
Beets, N., 43
Berlijn, Alexander, 48, 55n
Berlijn, Jacques, 55n
Berlijn, Martinus, 55n
Berlijn, Sophia, 9, 10, 11
Berlijn-Ezechiels, E., zie Ezechiels
Berlijn-Sijmons, Jeanne, zie Sijmons
Blöte, J.F.D., 29
Blok, P.J., 27
Boer, R.C., 28, 53n
Brockhaus, Hermann, 13, 51n
Cosijn, P.J., 35, 36, 54n
Drucker, H.L., 21, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 44, 49
Drucker, L., 34
Drucker, W., 34
Dijkstra, G., 55n
Ebert, Adolf, 13
Elema, J., 27, 37, 39, 40
Emanuel, Jeannette, 11, 51n
Ezechiels, Elizabeth, 55n
Fokker, A.P., 21, 32, 33, 35, 49
Frings, Th., 46
Gering, H., 26, 45, 53n
Grimm, J., 19
Grimm, W., 19
Haitzema Viëtor, J., 22, 52n
Hall, E.C.M. van, 52n
Hall, H.C. van, 21, 52n
Hamel, A.G. van, 21, 22, 23, 28, 32, 33, 40, 48, 49
Hebbel, F., 49
Helten, W.L. van, 18, 48
Heymans, G., 22, 32, 36, 37, 38, 40, 48
Hildebrand, H.R., 13, 31
Hubrecht, A.A.W., 39
Huizinga, J., 28, 48
Jacobs, A.H., 16, 24, 34
Jacobs, J., 43
Kapteyn, J.C., 44, 55n
Kapteyn, J.M.N., 35, 36, 45
Keyman, J.M., 29
Kollewijn, R.A., 31, 53n
Kraus, C. von, 48, 55n
Kroes, H.W.J., 28, 53n
Kuyper, A., 43
Leeuw, G. van der, 48
Löschhorn, H.L., 52n
Loke, M.E., 24
Martin, E., 25, 52n
Modderman, A., 52n
Modderman, A.H., 52n
Modderman, E.J., 52n
Modderman, J., 22
Modderman, J.C., 19, 20, 21, 22, 46, 51n
Modderman, M.Th.J., 52n
Modderman, S.M.S., 19, 32
Modderman-Haitzema Viëtor, J., zie Haitzema Viëtor
Modderman-van Hall, E.C.M., zie Van Hall
Moll, J.W., 44, 46, 53n, 55n
Müllenhoff, K.V., 25, 41
Muller, J.W., 29
Muller, P.L., 53n
Napier, A.S., 23, 52n

- Nassau Noordewier, A., 28
 Niemeyer, uitgever, 25, 26
 Noreen, A.G., 29
 Onnes, H., 29
 Oppenheim, J., 15, 16, 21, 32, 33, 34, 35, 44, 49
 Panhuys, F. van, 52n
 Panhuys-Modderman, A.H. van, zie Modderman
 Paul, H., 14, 25, 26, 41, 51n, 52n, 53n
 Pernot, C.E.M., 23
 Petit, L.D., 53n
 Plugge, P.C., 21, 52n
 Pol, H., 23
 Polak, Leon, 41, 54n
 Polak, Leo, 48
 Poortman, J.J., 54n
 Robert, C.M., 27
 Roethe, G., 40, 41, 54n
 Roos, A.G., 48
 Rosen-Sijmons, F., zie Sijmons
 Royen, B. van, 16
 Salverda de Grave, J.J., 27, 28, 40, 53n
 Schaap, H., 44
 Schaezman, H.J.A.M., 43
 Schönfeld, M., 24, 25, 46
 Scholte, J.H., 49
 Schröder, E., 29, 40, 41, 49, 53n, 54n
 Sievers, E., 14, 48
 Sijmons, Alexander (1815-1892), 9, 10, 11
 Sijmons, Alexander (1894-1943), 48, 49
 Sijmons, Barend, passim
 Sijmons, Fanny, 49, 51n, 55n
 Sijmons, F.J., 51n
 Sijmons, Jeanne, 48, 49, 51n, 55n
 Sijmons, J., 51n
 Sijmons-Berlijn, Sophia, zie Berlijn
 Sijmons-Emanuel, Jeannette, zie Emanuel
 Sijmons-Modderman, J.C., zie Modderman
 Soens, E., 43
 Spannagel, K., 41
 Speekman, B.W., 28
 Speyer, J.S., 27, 28, 38, 48
 Streurman, G.H., 27
 Swaen, A.E.H., 23
 Tast. T. van, 55n
 Tellegen, B.D.H., 22
 Tellegen, J.A., 44
 Tellegen, O., 22
 Thorbecke, J.R., 16
 Tiele, C.P., 13, 35, 51n
 Uildriks, F. van, 21
 Uhlenbeck, C.C., 36
 Veth, J.P., 44, 55n
 Viëtor, C.D., 44, 52n
 Viëtor-Modderman, M.Th.J. zie Modderman
 Vries, M. de, 31
 Wilamowitz-Moellendorff, U.F.W. von, 48
 Winkel, L.A. te, 31
 Zarncke, F., 13, 31, 41

‘Werk maakt het bestaan draaglijk’

Barend Sijmons (1853-1935)

Prof.dr. Barend Sijmons (1853-1935) was de eerste hoogleraar in Nederland die benoemd werd in de moderne talen. In 1881 werd hij hoogleraar Duitse taal- en letterkunde aan de Groningse universiteit. Mede door zijn inzet werden spoedig daarna in Groningen ook professoren voor Frans en Engels aangesteld, waardoor de universiteit in het Noorden des Lands een belangrijk centrum werd voor de ontwikkeling van de moderne talenstudies.

In deze biografie van Sijmons wordt deze ontwikkeling geschetst. Tevens wordt aandacht besteed aan de rol die Sijmons in het nationale onderwijsbeleid speelde. Hij werd voorzitter van de Onderwijsraad, belangrijk adviesorgaan voor de Minister van Onderwijs, en in die functie zorgde hij ervoor dat in het Academisch Statuut van 1921 de moderne talen werden erkend als academische disciplines.

Inge de Wilde studeerde Franse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde op *Nieuwe deelgenoten in de wetenschap. Vrouwelijke studenten en docenten aan de Rijksuniversiteit Groningen 1871-1919* (Assen 1998). Zij publiceerde ondermeer over Aletta en Charlotte Jacobs, de familie Broese van Groenou, uitgeverij De Spieghel en de socialist J.W. Albarda. Als adviseur voor culturele zaken is zij verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen.